

**ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE
3580 SAYILI YASAYLA GETİRİLEN
PARASIZ YATILILIK VE BURSLULUK
UYGULAMASI**

Mehmet ŞEREN

43400

**Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Lisans Üstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi
Bilim Dalı İçin Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır**

**Ankara
Ocak, 1995**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İşbu çalışma, Jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. A. Sudi BÜLBÜL.....
(Danışman)

Üye : Prof. Dr. Saim KAPTAN.....

Üye : Doç. Dr. Aytaç AÇIKALIN.....

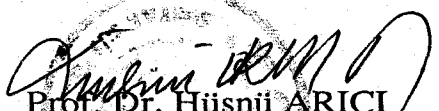
Üye : Doç. Dr. Hüseyin BAŞAR.....

Üye : Doç. Dr. Yüksel KAVAK.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../1995

Prof. Dr. Hüsnü ARICI
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürü

TEŞEKKÜR

Öğretmen yetiştirme, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir eğitim sorunu olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde kuşkusuz bir çok insanın çok değerli katkıları olmuştur. Bu nedenle, araştırmanın yapılması süresince danışmanlığı yanında, çok yakın ilgi ve desteğini gördüğüm, değerli danışmanım ve hocam Sayın Prof.Dr. Sudi Bülbül'e emeği ve katkılarından dolayı saygı borçluyum.

Araştırma önerisinin belirlenip geliştirilmesinden başlayarak, araştırmanın her aşamasında görüş ve önerilerinden yararlandığım sayın Prof.Dr. Saim Kaptan'a en içten saygı ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmalarım sırasında bana destek veren Sayın Prof.Dr.Leyla Küçükahmet ve Mukadder Tutumlu'ya şükran borçluyum.

Yardım ve desteklerini benden esirgemeyen, Doç.Dr. Battal Aslan ve Yard. Doç.Dr. Bekir Türkmen'e teşekkür ederim.

Bu arada, çalışmalarım sırasında, gösterdikleri sabır ve hoşgörü için, kızlarım Özlem ve Özge'ye, özveri örneği gösteren eşim Beyhan Şeren'e sevgilerimi belirtmek isterim.

Ayrıca, araştırmanın yapılması aşamalarında yardımlarını gördüğüm MEB. Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü çalışanlarına, Anketlerin uygulanmasında yardımlarını esirgemeyen Fakülte ve yüksekokul öğretim elemanlarına, istatistiksel çözümlemeleri yapan H.Ü. Bilgi İşlem Merkezi çalışanlarına, tezin yazılmasında emeği geçen Gazi Büro çalışanlarına sevgi ve saygılarımı sunarım.

ÖZET

Bu araştırmada, 1989 yılında yürürlüğe giren 3580 Sayılı Yasa ile getirilen parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının, üniversitelerin öğretmen yetiştiren programlarına kaydolan öğrencilerin üniversiteye girişteki taban ve tavan puanlarında, üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinin benzer programlarına göre bir artış meydana getirip getirmediğinin; başvuruların öğretmen yetiştiren programları tercih sıralarında bir değişikliğe neden olup olmadığının belirlenmesi; yasadan yararlanan öğrencilerin kayıt oldukları programlar ve öğretmenlik mesleği hakkındaki görüşlerinin saptanması ve bu görüşlerin bazı kişisel özellikleri ile ilişkili olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Taban ve tavan puanlara ilişkin veriler ÖSYM, ilk on tercihle ilgili veriler MEB kayıtlarından alınmış; öğrenci görüşleri ile ilgili veriler ise, uygulanan anket yoluyla elde edilmiştir.

Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin 1988 ve 1990 yıllarına ait taban ve tavan puanları ortalamaları Eğitim Fakültelerine bağlı programlarda, Fen-Edebiyat Fakültelerine bağlı programlara göre her iki yılda da daha yüksek bulunmuştur. Bu fark, 1990 yılında coğrafya programının tavan puanı ortalaması hariç, diğer bütün programlarda Eğitim Fakülteleri lehine daha da artmıştır. Öte yandan 1990 yılında, öğretmen yetiştiren programları ilk on tercihine alan öğrencilerin toplam başvurular içindeki oranları da 1988 yılına göre artmıştır. Bu iki bulgu, 3580 Sayılı Yasa'nın çıkarılış amacına hizmet ettiği biçiminde yorumlanmıştır.

Öğrenci anketi 1991-1992 Öğretim Yılında, Gazi Üniversitesi'nin öğretmen yetiştiren kurumlarına devam eden ve 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanan öğrenci evrenine uygulanmıştır. Öğrencilerin yarısına

yakınının babasının ilkokul mezunu olduğu ve babaların dörtte nn memur, işçi ve çiftçilerden olduğu görülmektedir.

Cevapların soru seçeneklerine dağılımı, sorulara göre farklı olmakla birlikte, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine genellikle yüksek değer verdikleri, ancak mesleği kazanç yönünden orta düzeyde değerlendirdikleri; öğrencilerin % 59,5'inin ğretmen yetiştiren programı tercihlerinde 3580 Sayılı Yasa'nın etkili olduğu yönünde görüş bildirdikleri saptanmıştır. Öğrencilerin çoğunluğu öğretmenlik mesleğine zorunlu hizmet sonrasında da devam etmek isteğindedirler.

Öğrencilerin ankette yer alan 23 soruya verdikleri cevaplarla; cinsiyetleri, babanın öğrenim düzeyi ve babanın mesleği arasında bir ilişki olup olmadığını sınamak amacıyla uygulanan X^2 testi sonuçlarına göre yukarıdaki değişkenlerden cinsiyet ile "ğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih sırası", "parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi", "ğretmenliği seçme tavsiyesi", "meslek düzeyindeki yükselim beklentisi", "ğretmen yetiştirmede alan derslerinin önemi hakkında görüş", "parasız yatılılık ve bursluluğun sağladığı işe girme güvencesinin öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih etmedeki etkisi", "ğretmenliğin yanısıra ek bir iş yapma isteği", "devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin özel yerlerde ücretli ders vermeleri hakkındaki görüş"; babanın öğrenim düzeyi ile "parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi", "ğretmenliği seçme tavsiyesi", "ğretmenliğin yanısıra ek bir iş yapma isteği", "devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin özel yerlerde ücretli ders vermeleri hakkındaki görüş"; babanın mesleği ile ise "parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi", "ğretmenliği seme tavsiyesi", "ğretmenliğe kazanç yönünden verilen değer", "ğretmenlik yapma isteği" arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

SUMMARY

In this study, it is aimed to find out whether or not the application of Act no. 3580 which went into effect in 1989, concerning free boarding and scholarship has increased minimal and highest points of students registered in teacher training programs compared to similar programs in Faculties of Science and literature of Turkish Universities. It is also aimed to specify if this application has an effect on preference and to find out the view of students benefiting from the Act, and whether these views are related with some personal characteristics.

Information about the minimum points required to enter educational Faculties is obtained from the Student Selection and Placement center. Information related to the first ten preferences is taken from Ministry of Education documents; students' views are collected with a questionnaire.

The averages minimal and highest points students in teacher training programs got to enter their colleges in 1988 and in 1990 were found higher than those of students in similar programs in Faculties of Science and literature. This difference except in the case of a geography program, got bigger in 1990 in favor of teacher training programs in the top ten among total applications increased as apposed to 1988. These two results may be interpreted as a positive effect of the Act no. 3580.

The questionnaire was applied to do students benefiting from the Act and Studying in teacher training programs of Gazi University. Almost half of the students' fathers are primary school graduates three quarters of the fathers are either civil servants, workers or formers.

The distribution of students' responds vary in different parts of the questionnaire. Nevertheless students attach importance to the teaching profession but they ranked it at the middle level in terms of

income. And 59,5 percent of the students say that the Act affected their preferences. Most of the students want to go on with the teaching profession even after the completion of their compulsory service.

Chi Square test was used in order to find out whether there was a relationship between students sex, educational level of fathers, occupation of fathers and their responses to the 23 questions. According to the Chi Square test results there was a significant relationship of 0,05 between sex and the preference order of the faculty or college, the influence of the practice of free boarding and scholarships on the preferences, advice to choose teaching, promotion expectancy in the career, the opinion on the importance of the field courses in teacher training programs, the influence of easy recruitment as a result of profiting from free boarding or sholarships on the preference of the faculty or college, desire to do extra work in addition to teaching, opinion on the possibility of teachers working in state schools to work on private places; and between the education level of fathers and the influence of the practice of free boarding and scholarships on preferences, advice to choose teaching, desire to do extra work in addition to teaching, the opinion on the possibility of teachers working in state schools to work in private places, and last of all between father's occupation and the influence of the practice of free boarding scholarships on the preferences, advice to choose teaching, the value of teaching in terms of pay, desire to teach.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
SUMMARY.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme.....	4
İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	4
Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme.....	7
Öğretmen Yetiştirmede 1982 Sonrası.....	11
Parasız Yatılılık ve Bursluluk Uygulaması.....	14
Problem	17
Alt Problemler.....	18
Araştırmanın Önemi.....	19
Sayıltılar.....	19
Sınırlılıklar.....	20
Tanımlar ve Kısaltmalar.....	20
İlgili Araştırmalar.....	21

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	24
Araştırmanın Modeli.....	24

Evren.....	24
Örnekleme.....	25
Verilerin Toplanması.....	27
Anketlerin uygulanması.....	27
Verilerin Çözümlemesi.....	29

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM.....	30
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	30
Biyoloji.....	30
Fizik.....	33
Kimya.....	34
Matematik.....	37
Coğrafya.....	41
Tarih.....	42
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	43
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	46
Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Kişisel	
Özellikleri.....	46
Cinsiyet.....	46
Fakülte ve Yüksekokulları.....	47
Bitirdikleri Lise ve Dengi Okullar.....	48
Ortaöğretim Yaptıkları Bölge.....	49
Babalarının Öğrenim Düzeyleri.....	50
Babalarının Mesleği.....	51
Tercih Sıralarına Göre Dağılım.....	52
Öğretmenlik Mesleğine İlgili Düzeyleri.....	53

Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Öğrenim Görülen Fakülte ve Yüksekokulu Tercihteki Etkisi.....	54
Başka Bir Yüksek Öğretim Kurumunu Kazanmaları Durumunda Öğretmen Yetiştiren Kurumları Tercihleri Hakkındaki Görüşleri.....	55
Öğrencilerin, Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksek Okulu Tercihlerinde Öneri Alıp Almadıkları Konusundaki Görüşleri.....	56
Öğretmenlik Mesleğinin Toplumdaki Yeri.....	57
Öğretmenlik Mesleğinin Kazanç Durumu.....	58
Öğretmen Olarak Çalışmanın Vereceği Zevk.....	59
Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Türkiye'nin Çeşitli Bölgelerindeki Yaşam ve Öğretmenlik Yapma Koşulları Hakkındaki Görüşleri.....	60
Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmen Olduklarında Çalışmak İstedikleri Bölge.....	61
Öğrencilerin, Öğretmenlik Mesleğinin Kendilerine Sağlayacağı Yükselim Olanakları Hakkındaki Beklentileri.....	62
Öğretmen Yetiştirme.....	63
Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmen Yetiştirme Kurumlarına Alınacak Öğrencilerin Sınavlarına İlişkin Görüşleri.....	64
3580 Sayılı Yasanın, İstekli ve Başarılı Öğrencilerin Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Gelmelerini Etkileme Derecesi.....	65
Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Okutulan Derslerin Önem Derecesi.....	66

Zorunlu Hizmet Dışında İsteğe Bağlı Olarak Öğretmenlik Yapma Durumu.....	67
Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulu Tercihlerinde İşe Girme Güvencesinin Etkisi.....	68
Zorunlu Hizmeti Tamamladıktan Sonra Öğretmenlik Mesleğinden Ayrılma Durumu.....	69
Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Başladıklarında Ek Bir İş Yapıp Yapmama Konusundaki Düşünceleri.....	70
Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Öğretmenlerin Kamuya Ait Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumlarının Dışında Ücretli Ders Vermelerine İlişkin Görüşleri.....	71
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	72
Cinsiyet.....	72
Babanın Öğrenim Düzeyi.....	72
Babanın Mesleği.....	74

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	77
Sonuçlar.....	77
Öneriler.....	86
KAYNAKÇA.....	89
EK.....	99

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

TABLO

- 1 Fakülte ve Yükseköğüllara Göre Örneklemden Sağlanan Anket Dökümü..... 28
- 2 1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen–Edebiyat Fakültelerinin Biyoloji Programlarına Girişteki Taban ve Tavan Puanlar ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı..... 32
- 3 1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen–Edebiyat Fakültelerinin Fizik Programlarına Girişteki Taban ve Tavan Puanlar ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı..... 35
- 4 1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen–Edebiyat Fakültelerinin Kimya Programlarına Girişteki Taban ve Tavan Puanlar ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı..... 38
- 5 1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen–Edebiyat Fakültelerinin Matematik Programlarına Girişteki Taban ve Tavan Puanlar ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı..... 40
- 6 1988 ve 1990 Yıllarında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile Fen–Edebiyat Fakültesinin Coğrafya Programına Girişteki Taban ve Tavan Puanlar ve Bunlar Arasındaki Fark..... 41
- 7 1988–1990 Yıllarında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi ile Fen–Edebiyat Fakültesinin Tarih Programına Girişteki Taban ve Tavan Puanları ve Bunlar Arasındaki Fark..... 42

8	1988–1990 Yılları Öğrenci Seçme Sınavlarında Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Programlarını İlk On Sırada Tercih Edenlerin Dağılımı.....	45
9	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin "Cinsiyetlerine" Göre Dağılımları.....	46
10	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokullara Göre Dağılımları....	47
11	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Bitirdikleri Lise ve Dengi Okullara Göre Dağılımları.....	48
12	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Mezun Oldukları Lisenin Bulunduğu Coğrafi Bölgelerin Dağılımı.....	49
13	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	50
14	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Dağılımları.....	51
15	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Tercihlere Göre Dağılımları.....	52
16	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine İlgili Düzeylerine Göre Dağılımları.....	53
17	Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulu Tercihlerinde Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Etki Düzeyinin Dağılımı.....	54
18	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Başka Bir Yükseköğretim Kurumunu Kazanmaları Durumunda Öğretmen Yetiştiren Kurumları Tercihleri Arasına Alıp Almayacakları Hakkındaki Görüşlerin Dağılımları.....	55
19	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Ederken, Öneri Alıp, Almadıklarına İlişkin Dağılım.....	56

20	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğinin Toplumdaki Yerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımları.....	57
21	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğinin Kazanç ve Gelir Durumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımları.....	58
22	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilere Öğretmen Olarak Çalışmanın Vereceği Zevkin Dağılımları.....	59
23	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Türkiye'nin Çeşitli Bölgelerindeki Yaşam ve Öğretmenlik Yapma Koşulları Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımları.....	60
24	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmen Olduklarında Görev Yapmak İstedikleri Bölgelere Göre Dağılımları.....	61
25	Öğretmenlikte Yükselme Olanaklarına İlişkin Beklentiler..	62
26	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Öğretmen Yetiştiren Kurumların, Üniversite veya Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Olmasına İlişkin Görüşlerinin Dağılımları.....	63
27	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Alınacak Öğrencilere Uygulanacak Sınava İlişkin Görüşlerinin Dağılımları.....	64
28	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulları Tercih Etme-lerinde, Parasız Yatılılık ve Bursluluk Uygulaması- nın Etkisi Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımları.....	65
29	Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Okutulan Derslerin Önem Dereceleri.....	66

30	Zorunlu Hizmet Dışında, İsteğe Bağlı Olarak Deneklerin Öğretmenlik Yapıp, Yapmama Konusundaki Eğilimlerinin Dağılımları.....	67
31	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Yerleştiltikleri Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarını Tercihlerinde Yasanın Sağladığı İşe Girme Güvencesinin Etkisini Gösterir Dağılım.....	68
32	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Zorunlu Hizmetlerini Tamamladıktan Sonra Meslek Değiştirme Konusundaki Düşüncelerinin Dağılımları.....	69
33	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleği Dışında Ek Bir İş Yapıp Yapmama Konusundaki Görüşlerinin Dağılımları.....	70
34	Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Devlet Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Özel Ders Vermelerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımları.....	71
35	Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Cinsiyet Değişkeni İçin Hesaplanan X^2 Değerleri.....	73
36	Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Babanın Öğrenim Düzeyi Değişkeni İçin Hesaplanan X^2 Değerleri.....	75
37	Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Baba Mesleği Değişkeni İçin Hesaplanan X^2 Değerleri.....	76

BÖLÜM I

GİRİŞ

Günümüzde genellikle "davranış değiştirme süreci" olarak tanımlanan eğitimin üç önemli ögesi vardır. Bunları öğrenen, öğretilen ve öğreten olarak belirleyebiliriz. Eğitim süreci genel olarak bu üç öge arasındaki etkileşimden oluşmaktadır. Eğitim sistemi içerisinde, bu üç öğenin birbirinden bağımsız olmadığı bilinmekte hatta birine göre diğerinin ne durumda olduğunu kestirmek olanaklı görülmektedir (Bülbul, 1979:1).

Öğretmen eğitimi üzerinde yapılan tartışmalar, "nasıl bir öğretmen?" sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü eğitim sisteminin özünde, öğrenimi başarmak için ilişki içinde olan öğrenciler ve öğretmenler vardır. Sonuçta eğitim sisteminin kalitesini belirleyen bu ilişkinin kalitesidir. Bu ilişkinin kalitesi de büyük ölçüde görev yapan öğretmenlerin kalitesine, başka bir deyişle, eğitimine bağlıdır (Hammond, Haggstrom, Hudson, Oakes, 1987:7). Dolayısıyla iyi öğretmen demek, iyi eğitim ve iyi okul demektir (Griffith, 1983: 13, Türkoğlu, 1988:3).

Öğretmen yetiştirme, ülkelerin üzerinde durduğu önemli konulardan birisi olmuştur. Ancak, her ülkenin koşulları ve gereksinimlerinin değişik olması, her birinin bu konuda farklı uygulamalarda bulunmasına neden olmuştur (Tanner, 1986:2, Giroux, McLaren, 1986:223). Bir uygulamanın iyi sonuç vermemesi durumunda ise yeni program ve uygulamalara geçildiği görülmektedir (Tetenbaum, Mulkeen, 1986:630, Combs, Blume, Newman, Wass, 1974: 21).

Türkiye'de de öğretmen yetiştirmede zaman zaman farklı program ve uygulamaların yaşama geçirildiği görülmektedir. Cumhuriyet

yönetimi işbaşına gelinceye dek geçen zaman içinde, açılan öğretmen okullarının çoğu İstanbul'da veya büyük kentlerde bulunuyordu. Sayıca ve uyguladıkları programların niteliği bakımından, bu okulların ülke gereksinimlerini karşılamaları olanaksızdı (Sözer. 1991: 21).

Türk toplumu, Cumhuriyet Döneminde hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bu dönemde, toplumsal kalkınmada en etkili aracın eğitim olduğu görüşü kabul görmüş; bu nedenle eğitime büyük önem verilmiştir (Kaya 1981: 17). Eğitimden istenilen sonucu alabilmek için de bu etkinlikleri yürütecek olan öğretmenlerin yetiştirilmesine özel bir çaba gösterilmiştir.

Cumhuriyet döneminde, özellikle ilk 25 yılda, öğretmen yetiştirmeye büyük bir önem verildiği görülmektedir. Önce ilköğretim sonra da ortaöğretim alanına yeterli sayıda ve belli ölçütlere göre öğretmen yetiştirme konusunda büyük çabalar harcanmıştır (XI. Milli Eğitim Şurası). Bu çabaların sağlandığı en büyük katkılardan biri, öğretmenliğin yasal olarak "meslek" durumuna getirilmesidir.

Cumhuriyet hükümetleri, ülkenin öğretmen gereksinimini karşılamak amacıyla bir yandan yeni okullar açmış, bir yandan kaliteyi yükseltmeye çalışmışlardır. Arada geçici ve farklı öğretmen yetiştirme modelleri kullanılmakla beraber, ilköğretime öğretmen yetiştiren "İlköğretmen Okulları" ve "Köy Enstitüleri", Orta öğretim birinci kademeye öğretmen yetiştiren "Eğitim Enstitüleri", liselere öğretmen yetiştiren "Yüksek Öğretmen Okulları" ayrı bir öneme sahiptir.

Bu okulların en önemli özelliklerinden biri öğrencilerine genel olarak parasız yatılılık olanağını sağlamış olmalarıdır. Parasız yatılılık uygulaması, Türkiye'de öğretmen yetiştirmede önemli bir yere sahiptir. Çünkü, bu uygulama ile zeki, çalışkan, ancak, yoksul olan çocuklara hem eğitimden yararlanma fırsat ve olanağı verilmiş, hem de bir meslek

sahibi olmaları sağlanmıştır. Başlangıçta nicelik sorununu çözmeye yönelik bu uygulama ile nitelik sorunu da çözülmeye çalışılmıştır.

Parasız yatılılık olanağı, ilköğretime öğretmen yetiştiren Köy Enstitülerinde öğrenim gören öğrencilerin tümüne, İlköğretmen Okullarında öğrenim gören öğrencilerin ise büyük bir çoğunluğuna tanınmıştır. Bu durum, ortaokullara öğretmen yetiştiren Eğitim Enstitülerinde öğrenim gören öğrencilerin büyük çoğunluğu ve liselere öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okullarında öğrenim gören öğrencilerin tamamı için de söz konusu idi. Parasız yatılı uygulaması 1974–1975 öğretim yılının başına kadar devam etmiştir (Sözer: 1991:23).

Parasız yatılılık uygulamasının sona ermesiyle gündüzlü hale getirilen bu okullar 1982 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı'nın bünyesinde kalmıştır. 1982 yılından itibaren öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere devredildikleri görülmektedir. Ancak, daha önce de tartışmalara neden olan öğretmen yetiştirmede "nitelik" konusu, üniversitelerin bünyesindeki öğretmen yetiştiren kurumlara düşük puanlı ve tercihli öğrencilerin gelmesi nedeniyle, daha çok tartışılır hale gelmiştir. Nitekim, 1989 yılında çıkarılan 3580 sayılı Yasa ile parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasına yeniden geçilmiş ve soruna çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, eğitim–öğretim etkinliklerinde başarının en önemli ögesi öğretmendir. Öğretim programları, yöntem ve teknikler, araç–gereçler öğretimi geliştirmek için önemli etmenler olmakla birlikte; bunlar, öğretmenin kişiliği ile birlikte eyleme konulmadıkça, istenilen ölçüde etki sağlayamayacaktır. Bu bakımdan öğretmenlerin nitelikli bir hizmet öncesi eğitimden gelmiş olmaları büyük önem taşır (Sözer, 1991:5).

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Türkiye'de modern anlamda öğretmen yetiştirmenin birbuçuk yüzyıla yakın bir geçmişi vardır. 16 Mart 1948'de "Sıbyan Mektepleri" ve "Rüştiye"lere öğretmen yetiştirmek amacıyla İstanbul'da kurulan "Darülmuallimin" bunun başlangıcını oluşturmaktadır (Oğuzkan, 1991: 357).

Başlangıçta ilköğretime yönelik olan öğretmen yetiştirme çabalarının, daha sonraları ortaöğretim alanına da yöneldiği görülmektedir. Aşağıda, ilkin Türkiye'de öğretmen yetiştirmede izlenen belirgin yaklaşımlar; ilköğretime öğretmen yetiştirme ve ortaöğretime öğretmen yetiştirme olmak üzere iki ayrı başlık altında özetlenmektedir; ayrıca 1982 yılından sonraki yeni durum ile 1989'da başlanan parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması kısaca açıklanmaktadır.

İlköğretime (İlkokul) Öğretmen Yetiştirme

Osmanlı döneminde, öğretmen yetiştirme ile ilgili ilk çağdaş yaklaşım, 1848'de İstanbul'da erkek öğrenciler için açılan "Darülmuallimin" adlı öğretmen okuludur (Sözer, 1991:21). Ayrıca, "Numune Mektepleri" ile "İptidai"lere öğretmen yetiştirmek üzere 1868'de yine İstanbul'da bir "Darülmuallimin-i Sıbyan" kurulmuştur (Koçer, 1987: 79, Saracaloğlu, 1992:90). Bu okulları, 1870'de kurulan ve bir kız öğretmen okulu olan "Darulmuallimat" izlemiştir.

1869 tarihli "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi" ile öğretmen okulları ve genelde eğitim çalışmaları bir bütünlük içinde, planlı bir biçimde ele alınmak istenmiştir. Bu nizamnamenin 5-7-8 maddeleri öğretmen yetiştirme ile ilgilidir (Şeren, 1982:11). Aynı nizamnamenin 52. maddesi her derecedeki okullara mükemmel öğretmenler yetiştirmek üzere

bir yüksek öğretmen okulunun kurulması hükmünü getirmiştir. Böyle bir hükme rağmen "Büyük Darülmuallimin" ancak 1878'de açılabilmiştir (Koçer, 1987: 146).

1890 yılında çeşitli illerde öğretmen okulu sayısı 40'a ulaşmıştır. Bu sayının bir süre sonra azaltıldığı, buna karşılık öğretmen okulu çıkışlı olmayanların da Maarif Nezareti'nce (Eğitim Bakanlığı) öğretmen olarak atandığı görülmektedir (Sözer, 1991: 21).

Bir nevi medrese görünümünde olan ilköğretmen okulları, uzun bir süre, önemli bir yenilik getirmemiştir. Ancak, II. Meşrutiyetle birlikte öğretmen okullarında bir kıpırdanma görülür; 1909 yılında İstanbul Öğretmen Okulu Müdürlüğü'ne getirilen M.Satı Bey, okulun program ve yapısında yenilikçi düzenlemeler yapmıştır (Şeren, 1982:12).

Cumhuriyet yönetimi iş başına geldiğinde, mevcut öğretmen okulları hem sayıca, hem de izledikleri programların niteliği bakımından ülke ihtiyaçlarını karşılayacak durumda değildi. Bu durum, Cumhuriyet Hükümetlerini öğretmen yetiştirme konusunda yoğun bir çaba harcamaya zorlamıştır. Bu çabalar başlangıçta ilköğretime, daha sonra da ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye yönelik olmuştur (X1. Milli Eğitim Şurası).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretimi yaygınlaştırma çabaları bu okullarda görev yapacak öğretmenlerin nasıl yetiştirileceği sorununu gündeme getirmiştir. Sorunu çözmek amacıyla ilkokul öğretmenlerini yetiştirmede zaman zaman değişik yöntemlerin izlendiği görülmektedir.

Cumhuriyet ilân edildiğinde, Türkiye'deki öğretmen okulu sayısı 20 idi. Bu sayının öğretmen ihtiyacını karşılayacak durumda olmaması yeni öğretmen okullarının açılmasını gerektiriyordu, oysa; Devletin bütçesi bunu karşılayacak durumda değildi. Bu nedenle, 1926 yılında

816 ve 843 sayılı kanunlar çıkarılarak, "Maarif Vekaleti"nce uygun görülecek yerlerde açılacak öğretmen okullarının, bina yapım ve donatımı için, her ilin kendi bütçesinden % 10'unu, bu okullara ayırması hükme bağlanmıştır (X1. Milli Eğitim Şurası).

Alınan önlemlerin yetersiz kalması, yeni önlemlerin alınmasını gerektiriyordu. Bu nedenle, 1926 yılında çıkarılan 789 sayılı "Maarif Teşkilatına Dair Kanun" ile "Köy Muallim Mektepleri"nin açılması sağlanmış, yine aynı yıl içerisinde çıkarılan 842 sayılı "İlk Mektep Muallimleri ve Muavinleri Hakkında Kanun" ile de bu okullardaki öğrenimin nasıl olacağı ve mezunlarının atama biçimleri belirlenmiştir (Kaya, 1981:186).

Bütün bu çabalara rağmen, öğretmen ihtiyacını karşılamada istenilen sonuca ulaşamadığı için; 1937 yılında 3288 sayılı "Köy Eğitimcileri Kanunu" çıkarılarak, askerliğini çavuş olarak tamamlayan erlerin yoğunlaştırılmış bir eğitimden geçirilerek nüfusları öğretmen göndermeye elverişli olmayan köylere eğitimci olarak atanmaları sağlanmıştır.

1939 yılında toplanan 1. Milli Eğitim Şurası'nda, köyün öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla, köy öğretmenin köyde doğmuş ve büyümüş, köy koşullarını iyi bilen gençler arasında yetiştirilmesi görüşü benimsenmiştir (Koçer, 1983:583). Bu görüşün ışığında, 1940 yılında 3803 Sayılı "Köy Enstitüleri Kanunu" çıkarılmıştır.

1953 yılına kadar sürdürülen iki tip ilköğretim öğretmeni yetiştirme politikası, çıkarılan 6234 Sayılı "Köy Enstitüleri ile İlköğretim Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun" ile terkedilmiş; ilköğretim öğretmen yetiştiren kurumlar "İlköğretim Okulu" adı altında birleştirilmiştir.

Türkiye'de ilkokul öğretmeni ihtiyacını karşılamak amacıyla başvurulmuş önlemlerden biri de 1960 yılında başlatılan "Yedek Subay Öğretmen" uygulamasıdır. Daha sonra öğretmen ihtiyacının karşılanması nedeniyle bu uygulamaya son verilmiştir.

18 Mart 1970 tarih ve 44 nolu Talim Terbiye Kurulu kararıyla İlköğretmen Okulları ortaokul üzerine 4, ilkokul üzerine 7 yıla çıkarılmıştır. Bunun nedeni, öğretmen okulu mezunlarına üniversite kapılarını açmaktır (Serengil, 1987:160).

1973 yılında çıkarılan "Milli Eğitim Temel Kanunu"nın 43. maddesi öğretmenlerin yüksek öğrenim görmesi zorunluluğunu getirmiştir. Bu nedenle, iki yıllık Eğitim Enstitüleri uygulamasına geçilmiştir. Böylece, ilkokul öğretmenleri artık iki yıllık yüksekokullarda yetiştirilmeye başlanmıştır. Başlangıçta Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bu okullar 1981 yılında çıkan 41 sayılı "Kanun Hükmünde Kararname" ile üniversitelerin bünyesine alınmış, öğrenim süreleri de 1989–1990 öğretim yılından itibaren dört yıla çıkarılmıştır. 3 Temmuz 1992 yılında yayımlanan 3837 sayılı "Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnemenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanun ile "78 ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile bu okullar fakülte haline getirilmiştir (Küçükahmet, 1993: 17, Ataüinal, 1994:5).

Ortaöğretime (Ortaokul–Lise) Öğretmen Yetiştirme

Cumhuriyet öncesinde genel ortaöğretim öğretmeni yetiştiren kurumların başında, 1891 tarihinde açılan, Darülmuallimin–i Ali gelmektedir (Büyükkaragöz, 1987:341). Bu kurum 1914 yılında Darülfünun'a devredilmiştir.

Türkiye'de üç yıllık "ortaokul" ve üç yıllık "lise" kademelerinden oluşan ortaöğretime öğretmen yetiştirme çabalarının Cumhuriyet Döneminde ağırlık kazandığı görülmektedir (Küçükahmet, 1976:14).

Ortaokullara öğretmen, İlköğretmen Okullarına meslek dersleri öğretmenleri ve İlköğretim müfettişi yetiştirme çabalarının, 1926 yılında Konya'da açılan ve iki yıl süreyle yalnız Edebiyat Şubesinden ibaret olan ve 1927'de Ankara'ya nakledilen "Orta Muallim Mektebi" ile sonuçlandığı görülmektedir (Büyükkaragöz, 1987:344, Oğuzkan, 1983:609). Bu okulda, 1927-1928 öğretim yılında pedagoji, 1928-1929 öğretim yılında da Matematik, Fizik ve Tabii Bilimler ile Tarih-Coğrafya bölümleri açılmıştır. 1929-1930 öğretim yılında okula "Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü" adı verilmiştir. Okula 1937-1938 öğretim yılında ortaokul, lise ve öğretmen okullarına müzik öğretmenleri yetiştirmek amacıyla müzik bölümü, 1941-1942 öğretim yılında Fransızca, 1944-1945'de İngilizce ve 1947-1948'de de Almanca bölümleri eklenmiştir. Gazi Orta Muallim Mektebi 1949-1950 öğretim yılında "Gazi Eğitim Enstitüsü" adını almıştır (Büyükkaragöz, 1987:345).

Türkiye'de Cumhuriyetle birlikte İlköğretimi yayma çabalarından alınan sonuçlar, daha sonraki yıllarda oluşan toplumsal ve ekonomik değişimler yeni gereksinimlerle birleşince, halkımızın ilkin ortaokullara, sonra giderek liselere ve dengi okullara olan talebi de arttı (Bülbül, 1979:11). Buna bağlı olarak ortaokul düzeyinde artan öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere "Gazi Eğitim Enstitüsü"nin yanında yeni Eğitim Enstitüleri açılması yoluna gidilmiştir. Balıkesir ve İstanbul'da açılan Eğitim Enstitüleri bunların başında yer almaktadır (Büyükkaragöz, 1991:345).

Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştiren kurumlar arasında Eğitim Enstitülerinin önemli bir yeri vardır. Eğitim Enstitülerinin öğretim süresi 2–3 yıldır. Öğrencilerini ilköğretmen okulu ve lise mezunlarından sınavla alan bu kurumların sayısı 1977–1978 öğretim yılında 18'e ulaşmıştır (Kaya, 1981:204).

Cumhuriyetin ilk günlerinde lise ve dengi okullara öğretmen yetiştiren bir tek Darülmuallimin–i Aliye vardı (Küçükahmet, 1993:7). Bu alandaki öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere 1924'de Darülmuallimin–i Ali'nin bir devamı olan "Yüksek Muallim Mektebi" adı verilen bir okulun geliştirilmesi için çabaların olduğu bilinmektedir. Daha sonraki yıllarda "Yüksek Öğretmen Okulu" adını alan bu eğitim kurumu 1954–1955 öğretim yılına kadar liselere öğretmen yetiştirme görevini sürdürmüştür (Büyükkaragöz, 1987:342). Özellikle lise ve dengi okullarının genel kültür dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesinde "Yüksek Öğretmen Okulları"nın önemli katkıları olmuştur.

Öğrencilerini üniversitelerin, özellikle Fen ve Edebiyat Fakültelerine gönderen Yüksek Öğretmen Okulları 4 yıl sürelidir. Başka bir deyişle, lise öğrencileri seçilerek, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından parasız yatılı olarak, lise öğretmeni olmak üzere üniversitede okutulmaktadırlar. 1959 yılına dek sadece İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu bulunuyordu. Bu okulun kapasitesini arttırmak için alınan bütün önlemlere karşın, ancak çok sınırlı sayıdaki lise mezunu buraya girmeyi arzu ediyordu. Gerçekte; sadece üniversiteye girmeyi başaramayan öğrencilerle, fakir aile çocukları öğretmen olmaya ilgi duyuyorlardı (Kaya, 1981:204).

Lise öğretmenlerine duyulan ihtiyacın artması karşısında 12 Ağustos 1959 yılında Ankara'da ve 19 Ekim 1964'de İzmir'de olmak üzere iki tane daha "Yüksek Öğretmen Okulu" açıldı (Oğuzkan,

1983:609) Bu okullara liselerden öğrenci bulmada çekilen güçlüklerin yanı sıra, bulunan öğrencilerin de meslek formasyonunun yetersizliği nedeniyle İlköğretmen Okulları kaynak olarak kullanılmaya başlandı. Ne var ki ilköğretmen okulu mezunlarının üniversiteye girmesini engelleyen kurallar, sorunun çözümünü güçleştiriyordu. Çünkü üniversiteye girebilmek için lise diploması gerekiyordu (Kaya, 1981:205). Bu güçlükleri kısmen gidermek ve yetenekli ilköğretmen okulu öğrencilerine, az sayıda da olsa, üniversiteye girme olanağını sağlamak amacıyla, 1964 yılında İzmir ve Ankara Yüksek Öğretmen Okullarında hazırlık sınıfları açıldı (Oğuzkan, 1983: 609).

Ortaöğretim kurumlarının öğretmen ihtiyacının karşılanmasında Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okullarının, önemli görevler yaptıkları bilinmektedir. Ancak, ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren kaynaklar arasında üniversitelerin de önemli bir yeri vardır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana İstanbul Üniversitesi, Edebiyat ve Fen Fakülteleri başta olmak üzere Ankara Üniversitesine bağlı Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Lise ve Dengi Okullara Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri, yabancı diller gibi alan ve dallarda çok sayıda öğretmen yetiştirmişlerdir. 1949'da Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan İlahiyat Fakültesi de daha sonraki yıllarda din eğitim alanında öğretmen yetiştirmeye başlamıştır (Oğuzkan, 1983: 610).

Ülkemizde lise ve dengi okullara genel kültür dersleri öğretmeni yetiştirme çabalarının birbuçuk yüzyıla yakın (Küçükahmet, 1976:16, Oğuzkan 1991:357), örgün biçimde meslek ve atelye öğretmeni yetiştirme çabalarının da yarım yüzyılı aşan bir geçmişi vardır.

Cumhuriyet Dönemi'nde mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirmek üzere ilk açılan okul "Kız Meslek Öğretmen Okulu" oldu.

Bu okul, 1934–1935 yılında Kız Enstitüleri ile Akşam Kız Sanat Okullarına atelye ve meslek dersi öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla Ankara'da kuruldu (Duman, 1991:53). Başlangıçta öğretim süresi 2–3 yıl olan bu okul 1947–1948 öğretim yılı başından itibaren, programlarında esaslı değişiklikler yapılarak, öğretim süresi dört yıla çıkarılmıştır. 1962 yılında okulun adı "Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu" olarak değiştirilmiştir.

1937–1938 öğretim yılında kurulan "Erkek Meslek Öğretmen Okulu" üç yıllık öğrenim süreli ve üç bölümlüydü (Küçükahmet, 1976:16). 1946 yılında öğretim süresi 4 yıla çıkarılan ve programlarında değişiklik yapılan okulun adı 1962 yılında "Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu" olmuştur (Küçükahmet, 1976:16, Duman, 1991:101).

1950'li yıllara kadar sayı yönünden büyük artış gösteren orta dereceli Ticaret okullarının meslek öğretmeni ihtiyacı, o zamanki adıyla "Yüksek İktisat ve Ticaret Okul"ları mezunları ile karşılanmıştır (Duman, 1991: 103). Ticaret okullarının meslek öğretmeni ihtiyacını karşılamak üzere 1955–1956 öğretim yılında öğretime başlayan "Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu"nun öğrenim süresi başlangıçta üç yıl idi. 1965–1966 öğretim yılında, bu okulun adı "Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu" olmuş ve öğretim süresi 4 yıla çıkarılmıştır (Küçükahmet, 1976:16).

Öğretmen Yetiştirmede 1982 Sonrası

Üniversiteler, 1982 yılına değin öğretmen yetiştirme konusu ile doğrudan ilgilenmemiş olmalarına rağmen, genel liselere kültür dersleri öğretmenleri yetiştirmede önemli görevler yapmışlardır (Sözer, 1991:26).

8-11 Haziran 1982 tarihinde toplanan XI. Milli Eğitim Şurası öğretmen eğitimi konusunda atılan adımların en önemlilerinden biridir. Çünkü, bu şurada öğretmen yetiştirme sistemi yeniden gözden geçirilmiş ve aksayan yönleri teşhis edilmiştir (Küçükahmet, 1993:9).

Türkiye'de yükseköğretim, 1981-1982 yıllarında önemli yapısal ve sayısal gelişmeler göstermiştir. Bütünleştirici bir yasa olan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu (YÖK), Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Örgütüne bağlı yükseköğretim dışındaki, tüm yükseköğretim kurumlarını üniversiteler çatısı altında toplamıştır. Bunu, 20 Temmuz 1982'de yürürlüğe giren 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname izlemiştir. Böylece, öğretmen yetiştiren kurumların tümü üniversitelerin bünyesine alınmıştır (Saracaloğlu, 1992:123).

28 Mart 1983 tarihinde yayımlanan 2809 sayılı "Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun" ile yüksek öğretim kurumları 27 üniversiteye bağlı 183 fakülte, 134 yüksekokul ve 104 enstitü olarak yeniden örgütlenmiştir (Küçükahmet, 1993: 15, Saracaloğlu, 1992:123).

1992 yılının ortalarına kadar olan dönemde Eğitim Yüksek Okulları İlköğretimin birinci kademesine, Eğitim Fakülteleri ise İlköğretimin ikinci kademesine ve liselere öğretmen yetiştirmektedir. 3 Temmuz 1992 yılında yayımlanan 3837 Sayılı "Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanun ile 78 ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile öğretmen yetiştiren kurumların örgütlenme yapısında değişiklik yapılmıştır. Bu kanuna göre, 4 yıllık Eğitim Yüksek Okulları, Eğitim Fakülteleri haline getirilmiş, ancak, bir ilde birden

fazla bölümlü eğitim fakültesi varsa, bu durumda mevcut eğitim yüksekokulu bu eğitim fakültesine "sınıf öğretmenliği" bölümü olarak eklenmiştir (Küçükahmet, 1993:17).

Yine aynı kanunla eğitim fakültelerinin "Beden Eğitimi Bölümleri" fakültelerden ayrılarak "Beden Eğitimi ve Spor Okulları" haline getirilmiştir. Ancak, birkaç fakültenin bünyesinde beden eğitimi ve spor bölümü kalmıştır (Küçükahmet, 1993:17).

3837 Sayılı Yasa ile üniversitelerin sayısı 50'ye yükselmiştir. Temmuz 1992 tarihi itibarıyla, sınıf öğretmeni yetiştiren eğitim fakültesi sayısı 17, branş öğretmeni yetiştiren eğitim fakültesinin sayısı 19'dur. Böylece 36 eğitim fakültesi mevcuttur. Bunların yanısıra 13 teknik eğitim fakültesi, iki mesleki eğitim fakültesi, bir mesleki ve yaygın eğitim fakültesi, bir eğitim bilimleri fakültesi öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştirmektedir (Küçükahmet, 1993:22).

Öğretmen yetiştirmede izlenen başka bir yol da sertifika programları ile öğretmen yetiştirmedir. Ortaöğretim Kurumlarının öğretmen gereksinimini karşılamak üzere, Eğitim Fakültelerinin mezunları dışında öteki fakültelerin çeşitli bölüm ve anabilim dallarında mezun olarak öğretmenlik sertifikası programlarını tamamlayanlar Milli Eğitim Bakanlığı'nca genel ya da mesleki ortaöğretim kurumlarına öğretmen olarak atanabilmektedirler (Sözer, 1991: 39, Karagözoğlu, 1988:6).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Yasası, öğretmen adaylarında üç temel nitelik aramaktadır. Bunlar: Genel kültür, özel alan bilgisi ve öğretmenlik alan bilgisidir(1739 S. Kanun Md. 43). Öğretmenlik sertifikası programlarına katılan öğretmen adayları, genel kültür ve alan bilgisine ilişkin öğrenimlerini kendi fakültelerinde gerçekleştirmekte; öğretmenlik alan bilgisi ve becerilerini de sertifika programları yoluyla

elde etmektedirler (Sözer, 1991:39). Bu adayların, Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği 21 kredilik dersi, Eğitim Fakültelerinin bünyesindeki Eğitim Bilimleri bölümlerinin öğretmenlik sertifikası programlarına katılarak almaları gerekmektedir.

Parasız Yatılılık ve Bursluluk Uygulaması

1982 yılından sonra öğretmen yetiştiren tüm kurumların üniversitelere devredilmesiyle, bu kurumlara alınacak öğrenciler ÖSYM tarafından seçilmeye başlanmıştır. Bu uygulama öğretmen yetiştirme konusundaki tartışmaları önleyememiştir.

Öğretmen yetiştirmede nicelik ve nitelik sorunu, üzerinde en çok tartışılan konular olmuştur. Nitelikli öğretmen yetiştirmede çeşitli etkenlerin rol oynadığı bilinmektedir. Örneğin, öğretim programlarının uygunluğu, öğretmen yetiştiren kurumlarda görev yapan idari ve akademik personelin yeterlik düzeyi bunlardan bazılarıdır. Ancak, bunların yanında bu kurumlara gelen öğrencilerin istek ve yeterlik düzeylerinin de en az diğer etkenler kadar önemli olduğu kabul edilmektedir. Buna karşın yaygın kanı, öğretmen yetiştiren kurumlara gelen öğrencilerin öğretmen olmaya istekli olarak gelmedikleri ya da düşük tercih puanları ile, "hiç yoktan iyidir" tutumu içinde Eğitim Fakülteleri veya Eğitim Yüksek Okullarına girdikleri doğrultusundadır (Demirtaş, 1987:151).

Nitekim, ÖSYM'nin yayınlarından incelendiği zaman görüleceği gibi, bu kurumlara yani öğretmen yetiştiren kurumlara alınan öğrencilerin puanları başvuranlar arasında en düşük puan grubunu oluşturmaktadır (Çağlar, 1987:291).

Bu nedenle, Milli Eğitim Bakanlığı'nca bu durumu önlemek ve başarılı öğrencilerin öğretmen yetiştiren kurumlara istekli olarak gelmelerini sağlamak amacıyla 3580 Sayılı "Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun" ile soruna çözüm getirilmeye çalışılmıştır. 1989–1990 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması devam etmektedir.

Bu kanunun amacı, öğretmenlik mesleğini ve eğitim uzmanlığını çekici hale getirmek, eğitimin kalitesini yükseltmek; öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim kurumlarına istemi artırmak için Milli Eğitim Bakanlığı adına mecburi hizmet karşılığı parasız yatılı veya burslu öğrenci okutmak ve bunlarla ilgili usul ve esasları düzenlemektir (Resmi Gazete, 1989, Sayı 20215:1).

Bu yasa ile, ilk on tercihi ile öğretmen yetiştiren kurumlara girerek, parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasından yararlanan öğrencilere, mezun olduklarında hemen işe başlama güvencesi getirilmiştir.

3 Ocak 1990 tarihli ve 2039 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı ve Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Yönetmelik"te Parasız Yatılı ve Burslu okutulacak öğrencilerde aranan şartlar şöyle sıralanmaktadır:

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak.
- b. 21 yaşını geçmemiş olmak (Eğitim Yöneticiliği, lisans üstü programlarına kayıt hakkı kazananlar hariç).

c. Sağlıklı olmak (kekemelik, körlük, topallık, çolaklık, şaşılık, sağırılık, cücelik, kanburluk ve bulaşıcı kellik, dikkati çeken tikler ve ruhi bir arızası bulunmadığını sağlık kurulu raporu ile belgelemek), özel eğitim okullarında görev alacak öğretmen adayları için, bu okulların özel şartlarını gözönünde bulundurmak.

d. Öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı tercih bildirim formunda ilk on tercihi arasında öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim programlarından birini seçmiş olmak.

e. Öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim kurumlarından birine kesin kaydını yaptırmış olmak.

f. Memuriyet yapmasına engel bir mahkumiyeti bulunmamak.

g. Özel kanunlarla affa uğramış olursa bile herhangi bir okuldan disiplin cezası veya kanuni bir kovuşturma sonucu çıkarılmamış olmak.

h. Başka bir kuruma karşı mecburi hizmetle yükümlü olmamak veya mecburi hizmetinin Bakanlığa devrini sağlamış olmak.

ı. Alacağı bursun dışında herhangi bir kaynaktan burs, kredi mecburi hizmet karşılığı maddi yardım almamak.

Yukarıdaki koşulları taşıyan adaylara, tercih ettikleri programa ayrılan kontenjan dahilinde parasız yatılılık ve bursluluktan yararlanma hakkı doğmaktadır. Bu kontenjanların sayıları ise, yıllara göre değişmektedir. Örneğin, bu sayı 1989–1990 öğretim yılı için 4000, 1990–1991 öğretim yılı için 4980, 1991–1992 öğretim yılı için 7738, 1992–1993 öğretim yılı için 4600, 1993–1994 öğretim yılı için 4500'dür.

Yasanın uygulamaya geçmesinin olumlu sonuçlar verdiğini düşünenler vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1991 yılı bütçe görüşmelerinde Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi görüşülürken; Bakan,

Avni Akyol çıkarılan 3580 Sayılı Kanun'la öğretmenlik mesleğinin tercih edilen bir meslek olmaya başladığını ifade ederek, daha önce en son sıralarda tercih edilen öğretmenlik mesleğinin 1990–1991 öğretim yılında 73807 öğrencinin birinci tercihi durumuna geldiğini söylemiştir.

Özet olarak, Türkiye'de öğretmenler, 1982 yılına kadar büyük çoğunlukla Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda yetiştirilmiştir. Bu okullara öğrenci seçimini de uzun bir süre Bakanlık yapmıştır. 41 sayılı Kanun Hükmünde kararname ile öğretmen yetiştirme görevi üniversitelere bırakılmıştır. Böylece, üniversitelerin bünyesine alınan öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçimi de üniversiteye girişte uygulanan öğrenci seçme yerleştirme sınavı ile yapılmaktadır. Ancak, genel kanı adayların ÖSYM kayıt formlarında öğrencilerin öğretmenliği en alt sıralarda tercih ederek geldikleri doğrultusundadır. Öğretmenliği üniversiteye girişte çekici hale getirme amacıyla çıkarılan 3580 Sayılı Yasa'nın amacına ulaştığı yetkililerce ifade edilmektedir.

Bu araştırma öğretmen yetiştirmede; 3580 Sayılı Yasa ile getirilen parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının öğretmen yetiştiren kurumlara istemi arttırıp, arttırmadığını ve kayıt olan öğrencilerin girişte taban ve tavan puanlarını yükseltmede ne ölçüde etkili olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır.

Problem

Bu araştırma, 3580 Sayılı "Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı ve Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun"un uygulanması sonucu olarak, öğretmen yetiştiren kurumlardan Eğitim Fakültelerinin parasız yatılılık ve bursluluk kontenjanı verilen bölümleri ile bu fakültelerin bağlı bulunduğu üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinin kontenjan verilmeyen benzer bölümlerine girişteki taban ve tavan

puanlarında ve öğretmen yetiştiren kurumları ilk on sırada tercih eden öğrencilerin tercih sıralamasına göre dağılımlarında bir farklılığın olup olmadığını, yasadan yararlanan öğrencilerin öğretmenlik mesleği ve geleceklerine yönelik planları hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt Problemler

1. 1988 ve 1990 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavları sonuçlarına göre, Eğitim Fakültesi'nin öğretmen yetiştiren bölümlerine girişteki taban ve tavan puanlar, aynı yıllarda Fen-Edebiyat Fakültelerine bağlı benzer bölümlere girişteki taban ve tavan puanlara göre bir farklılık göstermekte midir?

2. 1990 yılında fakültelerin öğretmen yetiştiren bölümlerine ilk on tercihi ile başvuran ve giren öğrencilerin tercih sıralamasına göre dağılımı, 1988 yılındaki dağılıma göre bir farklılık göstermekte midir?

3. 3580 Sayılı Yasa'ya göre parasız yatılı ve burslu olan öğrencilerin:

- a) Bireysel özellikleri nedir?
- b) Öğretmen yetiştiren programları tercih nedenleri nelerdir?
- c) Öğretmenlik mesleğine verdikleri değerler nelerdir?
- d) Öğretmenlik mesleğinin kendilerine sağlayabileceği olanaklar hakkındaki görüşleri nelerdir?
- e) Öğretmen yetiştirmede halen izlenen ve izlenebilecek olası yaklaşımlar hakkındaki görüşleri nelerdir?
- f) Öğretmen yetiştiren programları tercihleri ile ilerideki planları arasında bir ilişki var mıdır?

4. Öğrencilerin üçüncü soruya verdikleri cevaplarla:

- a) Cinsiyetleri arasında bir ilişki var mıdır?
- b) Babanın öğrenim düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?
- c) Babanın mesleği arasında bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, üniversiteye girişte ilk on tercihini fakültelerin öğretmen yetiştiren bölümlerine yaparak, bu bölümlerden birine kayıt yaptıran ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan burs alan veya parasız yatılılık hakkı kazanmış olan öğrencilerin, bireysel özelliklerini ve bu kurumları tercihlerinde rol oynayan faktörleri saptamaya yöneliktir.

Bu araştırmada elde edilecek bulguların, gençlerin öğretmenlik mesleğine özendirilmesine yönelik uygulamalara ışık tutması beklenmektedir.

Sayıtlar

1. Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi ve Milli Eğitim Bakanlığı kayıtlarından elde edilecek veriler doğrudur.

2. Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin benzer bölümlerine ait 1988 ve 1990 ÖSYM sınavları sonuçlarına göre, taban ve tavan puanlarının karşılaştırılmasında ortaya çıkacak fark, 3580 Sayılı Yasa'nın sağladıkları ile ilgili olduğu söylenebilir.

3. 1988 ve 1990 yıllarında, Öğrenci Seçme Sınavlarında öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim programlarının ilk on sırada tercih edenlerin dağılımındaki fark 3580 Sayılı Yasa'nın uygulama sonucu olarak düşünülebilir.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın birinci alt problemi, 1988 ve 1990 yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen Edebiyat Fakültelerinin benzer bölümlerinin taban ve tavan puanlarını karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Karşılaştırmada, 1990 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca parasız yatılılık ve bursluluk kontenjanı verilen Eğitim Fakülteleri bölümleri ile bu fakültelerin bağlı bulunduğu Üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinin kontenjan verilmeyen benzer bölümleri alınmış, diğerleri dışarıda bırakılmıştır.

2. Araştırmanın ikinci alt problemi, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına 1988-1990 yıllarında ilk on tercihi ile başvuran ve giren öğrencilere yönelik olup, diğer öğrenciler, dışarıda bırakılmıştır.

3. Araştırmanın üçüncü alt problemi ise, 1990 yılında Gazi Üniversitesi'nin öğretmen yetiştiren programlarına ilk on tercihi ile giren ve 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanmakta olan öğrencilerle sınırlı olup, diğer öğrencileri dışarıda bırakmaktadır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

Bakanlık ya da MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

ÖSYM: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi:

Öğretmen Yetiştiren Kurum: Üniversitelere bağlı Eğitim Fakülteleri , Fen-Edebiyat Fakülteleri , İlahiyat Fakülteleri, Eğitim Yüksekokulları, Mesleki ve Teknik Eğitim Fakülteleri ile Sanat Eğitimi Yüksekokulları.

Öğretmen Adayı: Öğretmen yetiştiren kurumlara kayıtlı öğrenci,

Burslu Öğrenci: 3580 Sayılı Yasa'ya göre zorunlu hizmet karşılığında Milli Eğitim Bakanlığı'nca tanınan bursluluk hakkından yararlanan öğrenci.

Parasız Yatılı Öğrenci: 3580 Sayılı Yasa'ya göre zorunlu hizmet karşılığında barınma, beslenme, giyinme, öğrenim harcı ve harçlık hakkından yararlanan öğrenci.

İlgili Araştırmalar

Eğitim-öğretim etkinliklerinde başarının en önemli ögesi öğretmendir. Buna bağlı olarak "nitelikli öğretmen" yetiştirme işi her zaman için öncelik tanınması gereken bir iş olarak algılanagelmıştır (Bülbül, 1979:50, Sözer, 1991:4). Bu nedenle, öğretmen yetiştirme, üzerinde en fazla durulan, düşünülen ve araştırılan bir konu olmuştur. Ancak, bunlar içinde, öğretmen yetiştirmede parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasını konu edinen bir araştırma yoktur. Bu nedenle, bu bölümde araştırma konusu ile dolaylı olarak ilişkili bazı araştırmaların konuları ve bulguları özetlenmektedir..

Tekin (1973), yaptığı bir araştırmada lise çıkışlı öğrencilerin, ya üniversitelerin hiç bir fakültesine veya istedikleri fakültelere giremedikleri ya da üniversite öğrenimi yapmak için gerekli ekonomik olanaklara sahip olamadıkları için öğretmen yetiştiren bu kurumlara girdikleri sonucunu bulmuştur. Uysal (1969), İzmir şehri lise son sınıf öğrencilerinin meslek tercihleri üzerine yaptığı bir araştırmada; doktorluk, kimyagerlik, mühendislik gibi mesleklerin öğretmenlikten daha çok tercih edildiği sonucuna varmıştır.

Bülbül (1979) yaptığı araştırmada Türkiye'deki üniversitelerin alan bakımından öğretmen yetiştirmeye uygun programlarına ne kadar öğrenci alındığını, bazı büyük üniversitelerin uygulanan öğretmenlik sertifika programlarında hangi kursların yer aldığını ve Hacettepe

Üniversitesi'nde öğretmenlik sertifikası programına kaydolan öğrencilerin programa kaydolma nedenlerini saptamaya çalışmıştır. Bunun sonucunda programlara alınan öğrencilerin bazen sayıca fazla olduğunu, üniversitelerin sertifika programlarında oldukça az bir benzerlik bulunduğunu ve Hacettepe Üniversitesi'nde öğretmenlik programına kaydolan öğrencilerin çoğunun, başka bir iş bulamadığı takdirde öğretmenliği ek bir iş olarak gördüklerini saptamıştır.

Türkoğlu, "Eğitim Yüksekokulları Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar" (1988) adlı araştırmasında; Eğitim Yüksekokullarında ders programlarının olmadığını, ders konularını içeren listelerin bulunduğunu, oysa öğretimi elemanları ile öğrencilerin eğitim programlarının bütün boyutlarını kapsayan programların olmasını istediklerini saptamıştır.

Duman (1991) yaptığı çalışmada, Türkiye'de ortaöğretime öğretmen yetiştirmenin tarihi gelişimi üzerinde durmuştur.

Sözer "Türk Üniversiteleri'nde Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Öğretmenlik Davranışlarını Kazandırma Yönünden Etkililiği" adını taşıyan araştırmasında; Üniversitelerde Eğitim Fakültelerinde okuyan öğretmen adayları ile başka fakültelerde okuyarak öğretmenlik sertifikası programlarına katılan öğretmen adaylarına, öğretmenlik meslek eğitimi boyutunda gerekli görülen temel ve ortak bilişsel davranışların kazandırılmadığını belirlemiş; ancak, Eğitim Fakültelerinde okuyan öğrencilerin daha başarılı olduğu sonucuna varmıştır.

Saracaloğlu (1992) yaptığı bir çalışmada, Türk ve Japon öğretmen yetiştirme sistemlerini karşılaştırmıştır. Sonuçta; süreleri, çeşitli ülkelerin etkisi, öğrencilerin alınması, diplomalı ve sertifikalı modellerinin bulunması, uygulama süreleri yönlerinden iki sistemin benzerlikler gösterdiğini, farklılıkların ise daha fazla olduğunu bulmuştur.

Küçükahmet "Öğretmen Yetiştirme Programları ve Uygulamaları" (1993) adlı araştırmasında, 1982 sonrasında üniversitelerde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarını ele almaktadır. Üniversitelerde hem yapı, hem de program açısından hızlı değişimler olduğunu saptamıştır.

Ataünal (1994) yaptığı çalışmada "Türkiye'de İlkokul Öğretmeni Yetiştirme Sorunu (1923-1994)" üzerinde durmuş, Cumhuriyetle birlikte öğretmen yetiştirmenin öneminin anlaşıldığı ve bu doğrultudaki çalışmaların yoğunlaştığı sonucuna varmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren, örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, taşıdığı amaç ve bu amaca uygun olarak toplanan verilerin niteliği açısından "betimsel" bir araştırmadır.

Evren

Araştırmanın bulguları, araştırma sorularına göre üç farklı evrenden elde edilmiştir.

Birinci Evren: 1988–1990 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavları Sonuçlarına göre, Eğitim Fakülteleri ile Fen–Edebiyat Fakültelerinin benzer bölümlerinin taban ve tavan puanlarıdır.

Araştırmanın birinci alt problemi aynı üniversitenin Eğitim Fakülteleri ile Fen ve Edebiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştiren benzer programlarına girişteki taban ve tavan puanları karşılaştırmayı gerektirdiğinden, evren bu duruma uygun (hem Eğitim, hem de Fen–Edebiyat Fakültelerinde benzer bölümler olan) üniversitelerin öğretmen yetiştiren programlarına girişteki taban ve tavan puanlardan oluşmuştur. Bu üniversiteler şunlardır:

Atatürk Üniversitesi

Boğaziçi Üniversitesi

Dicle Üniversitesi

Gazi Üniversitesi

Hacettepe Üniversitesi

İnönü Üniversitesi

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Marmara Üniversitesi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Selçuk Üniversitesi

Uludağ Üniversitesi

Söz konusu puanlar ÖSYM tarafından yayınlanan 1988-1990 yıllarının taban ve tavan puanlarını gösteren ikinci aşama sınavı kılavuzlarından alınmıştır.

İkinci Evren: 1988 ve 1990 yılları öğrenci seçme yerleştirme sınavlarında, öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim programlarını ilk on sırada tercih edenlerdir.

Üçüncü Evren: Öğretmen yetiştiren programlara 1990 yılında kaydolun ve 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanan öğrencilerdir. Ancak, bu evren 1990 yılında Gazi Üniversitesi'nin öğretmen yetiştiren programlarına giren ve 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanan öğrencilerle sınırlandırılmıştır.

1990-1991 öğretim yılında 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanan 3786 öğrenci vardır. Bunlardan 1203'ü Gazi Üniversitesi'nin öğretmen yetiştiren programlarına kayıtlı öğrencilerdir. Bu sayı tüm üniversitelerde, söz konusu yasadan yararlanan, toplam öğrenci sayısının üçte birine yakındır. Bu nedenle, Gazi Üniversitesi'nin öğretmen yetiştiren programlarına devam eden parasız yatılı veya burslu öğrenciler, üçüncü çalışma evreni olarak seçilmiştir. Bu evrendeki öğrencilerden 758'i erkek, 445'i kızdır.

Örneklem

Birinci evrenin örnekleme, evrende yer alan üniversitelerden 1990

yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca parasız yatılılık ve bursluluk kontenjanı verilen Eğitim Fakültelerinin biyoloji, fizik, kimya, matematik, coğrafya ve tarih öğretmenliği dalları ile aynı üniversitelere bağlı Fen-Edebiyat Fakültelerinin kontenjan verilmeyen biyoloji, fizik, kimya, matematik coğrafya ve tarih bölümlerinin 1988 ve 1990 yıllarındaki taban ve tavan panlarıdır.

İkinci evrenin tümü araştırma kapsamına alınmıştır.

Üçüncü evrende ise devam edilen programlara göre, oranlı örneklem yoluyla seçilen denekler araştırmanın örneklemine oluşturmaktadır. Evrenin heterojen olması nedeniyle örneklem evrenin % 50'sinden oluşmuştur. Böylece, evrende yer alan 1203 öğrenciden 602'si örneklemi oluşturmuştur.

Örneklemi oluşturan deneklerin belirlenmesinde, dağınık yerlerde bulunan fakülte ve yüksekokullardaki öğrenci listelerini alıp, bu listelerden random yoluyla % 50 kişiyi saptamak ve anketleri o kişilere vermek suretiyle bilgi toplamak daha iyi bir yol olacak idiyse de uygulamada buna imkan olamayacağı görülmüştür. Bunun yerine, bu okullara birer gün ayrılmış o günlerde okullara giderek anketin uygulanması düşünülen saatte okulda bulunan öğrencilere bizzat anketin uygulanarak sonucun alınması tercih edilmiştir.

Esasen oran bakımından % 50 büyüklüğünde bir örneklem oldukça kapsamlı bir örneklemeyi ifade etmektedir. Böyle bir durumda, örneklemenin sonucu kayda değer bir biçimde etkileyeceği, başka bir deyişle, örneklem hatasının büyük olacağı düşünülmendiğinden bu yola başvurulmuştur. Öte yandan, Sosyal Bilimler alanında özellikle okul ortamı içinde çalışan araştırmacıların çoğu kez öğrenci dağılımını ve yapısını değiştirecek, yani, istediği gibi örneklem alabilme olanakları çok azdır (Kaptan, 1991: 121). Bu araştırmada karşılaşılan durum da budur.

Verilerin Toplanması

Veriler, birinci ve ikinci alt problemler için ÖSYM ve MEB kayıtlarından, üçüncü ve dördüncü alt problemler için araştırmacı tarafından geliştirilen ve öğrencilere uygulanan bir anket ile elde edilmiştir.

Anketin geliştirilmesinde, önce öğretmen yetiştirme literatürü dikkatlice irdelenmiş ve parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması gözden geçirilmiştir. Sonra düzenlenen sorular Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Mesleki Eğitim Fakültesi öğretim üyelerince incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Uzmanların yardımıyla geliştirilen anket, beş bölümden oluşmuştur.

Birinci bölümde altı soru yer almaktadır; bu sorular öğrencilerin bireysel özelliklerini saptamaya yöneliktir. İkinci bölüm beş sorudan oluşmaktadır; bu sorular ise öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksek okulu tercih etme nedenleri ile ilgilidir. Üçüncü bölümde yedi soru bulunmaktadır; bu sorular, öğrencilerin öğretmenlik mesleği ve bu mesleğin kendilerine sağlayabileceği olanakların neler olabileceği ile ilgilidir. Dördüncü bölümde yer alan dört soru öğretmen adaylarının öğretmen yetiştirmede izlenen ve izlenebilecek olası yaklaşımların neler olabileceği konusundaki görüşleri ile ilgilidir. Beşinci bölümde beş soru bulunmaktadır; bu sorular, öğrencilerin, öğretmen yetiştiren kurumları tercih nedenleri ile ilerideki planları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yöneliktir.

Anketlerin Uygulanması

Anketler, örnekleme giren fakülte ve yüksekokullara araştırmacı tarafından ulaştırılmıştır.

Cevaplama oranının yüksek olmasını sağlamak amacıyla fakülte dekanları ile yüksekokul müdür ve öğretmenlerinden yardım istenmiştir.

Kendilerine araştırmanın amacı, niteliği, önemi hakkında bilgi sunulmuştur. Aracın doldurulma biçimi ve uygulamaya ilişkin noktalar uygulayıcı öğretim elemanlarına açıklanmıştır. 1990 yılında fakülte ve yüksekokullara giren parasız yatılı ve burslu öğrencilerin sayılarının yarısına uygulanmak üzere 602 anket verilmiştir.

602 deneğe uygulanmak üzere ayrılan 602 anketten araştırmacıya dönen anket sayısı 593'dür. Toplanan bu anketlerin değerlendirmeye uygun olup olmadığı gözden geçirilmiş, bunlardan 580'inin uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemden sağlanan anket sayısı Tablo I'de görülmektedir.

TABLO I
Fakülte ve Yüksekokullara Göre Örneklemden Sağlanan Anket Dökümü

FAKÜLTE VE YÜKSEKOKUL	DAĞITILAN	TOPLANAN	ORAN %
Gazi Eğitim Fakültesi	87	87	100
Teknik Eğitim Fakültesi	155	155	100
Mesleki Eğitim Fakültesi	143	143	100
Fen Edebiyat Fakültesi	2	2	100
Bolu Eğitim Yüksekokulu	74	66	89
Kastamonu Eğitim Yüksekokulu	55	55	100
Kırşehir Eğitim Yüksekokulu	43	43	100
Ankara Eğitim Yüksekokulu	8	8	100
Kız Sanat Eğitimi Yüksekokulu	10	9	90
Sanat Eğitimi Yüksekokulu	25	25	100
TOPLAM	602	593	98,5

Tablo 1'de görüldüğü gibi, toplam 10 fakülte ve yüksekokula verilen anketlerden dönenlerin oranı %98,5'tur.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada yer alan alt problemlerin çözümlemesinde betimsel istatistik yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Bu çerçevede, frekans, yüzde, ortalama ve X^2 'den yararlanılmıştır.

Anketle elde edilen verilerin çözümlemesi Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi tarafından, diğer çözümlemeler ise araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın dördüncü alt problemde öğrencilerin, ankette yer alan 2, 3, 4 ve 5'ci bölümlerdeki sorulara verdikleri cevaplarla, cinsiyetleri, babalarının mesleği ve babalarının öğrenim düzeyleri arasında bir bağımlılık olup olmadığı sınanmıştır. Bu amaçla, X^2 'den yararlanılmıştır. Ancak, babanın öğrenim düzeyi ve babanın mesleği değişkenleri ile anketin 2, 3, 4 ve 5'ci bölümlerindeki sorularından elde edilen cevaplar arasında, bağımlılık olup olmadığını belirlemek amacıyla hesaplanan X^2 değerlerinin sonuç vermemesi nedeniyle, babanın öğrenim düzeyini ve babanın mesleğini belirlemek amacıyla sorulan sorulardan elde edilen verilerin birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Birleştirmede birbirine yakın seçenekler gözönünde bulundurulmuştur. Buna göre, babanın öğrenim düzeyi ile ilgili grupta ankette, (1) okuma yazma bilmiyor, (2) okuma yazma biliyor fakat bir okul bitirmemiş, (3) ilkokul mezunu, (4) ortaokul mezunu, (5) lise veya dengi okul mezunu, (6) yüksekokul veya üniversite mezunu iken, istatistiksel çözümlemede bu düzeyler 1'ci ve 2'ci grup ile 4'cü ve 5'ci grupta yer alanlar birleştirilerek dört gruba indirilmiştir.

Aynı şekilde babanın mesleği ile ilgili olarak düzenlenen sınıflama (1) memur, (2) tüccar, (3) çiftçi, (4) işçi (5) serbest meslek, (6) esnaf ve sanatkar, (7) sanayici, (8) diğer iken, 2, 5, 6, 7 ve 8'ci gruplar birleştirilerek bunlar da dört grupta toplanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, alt problemlerle ilgili olarak elde edilen veriler, bu verilerin çözümlenmesi, yani, bulgular ve bunların yorumları yer almaktadır. Bunların düzenlemesi alt problemlerde izlenen sıraya göre yapılmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın "Giriş" bölümünde yer alan birinci alt probleme uygun olarak "1988 ve 1990 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavları Sonuçlarına göre, öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarına girişteki taban ve tavan puanların, Fen Edebiyat Fakültelerine girişteki taban ve tavan puanlara göre bir farklılık gösterip göstermediğini" saptamak amacına yönelik olarak elde edilen bulgular ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci tablolarda yer almaktadır.

Biyoloji

Tablo 2'de görüldüğü gibi, tabloda yer alan üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin biyoloji programlarının 1988 yılındaki giriş puanları, Hacettepe Üniversitesi hariç, üniversitelerin tümünde Fen-Edebiyat Fakültelerinin taban puanlarından yüksektir; aradaki fark, en yüksek 24.586 puan (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) ile 15.482 puan (Uludağ Üniversitesi) arasında değişmektedir. Hacettepe Üniversitesi'nde ise, Eğitim Fakültesi giriş puanı 387.317 iken, bu puan, Fen-Edebiyat Fakültesinde 389.738'dir. Taban puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 390.467 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 373.748 olup, aradaki fark 16.719 puandır.

1988 yılındaki tavan puanlara bakıldığında ise, Hacettepe, Ondokuz Mayıs ve Uludağ Üniversiteleri hariç, diğer üniversitelerin, Eğitim Fakültelerinin biyoloji programlarına girişteki tavan puanlarının Fen-Edebiyat Fakültelerinininkinden yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark en yüksek 26.566 (Karadeniz Teknik Üniversitesi) ile 5.736 (Selçuk Üniversitesi) arasında değişmektedir. Fen-Edebiyat

Fakültelerinin giriş tavan puanlarının, Eğitim Fakültelerinin puanlarından yüksek olduğu Üniversitelerden; Hacettepe Üniversitesinde farkın 11.854, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 26.317, Uludağ Üniversitesi'nde de 3.725 olarak değiştiği görülmektedir. Tavan puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 422.151 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 419.896 olup, aradaki fark 2.255'dir.

Öte yandan, Tablo 2'de yer alan üniversitelerin, Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakültelerinin biyoloji programlarının 1990 yılındaki giriş taban puanları incelendiğinde; Hacettepe Üniversitesi hariç, üniversitelerin tümünde Eğitim Fakültelerinin giriş taban puanları, Fen-Edebiyat Fakültelerinin puanlarından yüksektir; aradaki fark, en yüksek 29.786 (Gazi Üniversitesi) ile 19.911 (Karadeniz Teknik Üniversitesi) arasında değişmektedir. Hacettepe Üniversitesi'nde ise, Eğitim Fakültesi giriş puanı 412.381 iken, bu puan, Fen-Edebiyat Fakültesinde 413.914'tür. Taban puanlar ortalaması ise Eğitim Fakültelerinde 414.278, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 393.448 olup, aradaki fark 20.830'dur.

1990 yılındaki tavan puanlara bakıldığında ise, Hacettepe, Ondokuz Mayıs ve Uludağ Üniversiteleri hariç, diğer üniversitelerde Eğitim Fakültelerinin tavan puanlarının Fen-Edebiyat Fakültelerinin puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark, en yüksek, 25.196 (Selçuk Üniversitesi) ile 3.921 (Atatürk Üniversitesi) arasında değişmektedir. Fen-Edebiyat Fakültelerinin puanlarının yüksek olduğu Hacettepe Üniversitesi'nde fark 5.590 iken, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 11.202, Uludağ Üniversitesi'nde ise 2.510' dur. Tavan puanları ortalamasına gelince, bu değer. Eğitim Fakültelerinde 444.695 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 435.508 olup, aradaki fark 9.18'dir.

Sonuçta, 1988 yılında Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin biyoloji programlarına girişteki taban ve tavan puanları ortalaması farkı, 1990 yılındaki taban ve tavan puanları ortalaması farkıyla karşılaştırıldığında; 1990 yılı taban ve tavan puanları ortalamaları farkının 1988 yılına göre arttığı görülmektedir.

TABLO 2

1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin Biyoloji Programlarına Girişteki Taban ve Tavan Puanları ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı

ÜNİVERSİTELER	FAKÜLTELER	YILLAR			
		1988		1990	
		TABAN PUAN	TAVAN PUAN	TABAN PUAN	TAVAN PUAN
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	377.894	407.053	403.222	428.868
	Fen.Ed.Fakültesi	361.912	399.538	380.252	424.947
	Fark	15.982	7.515	22.970	3.921
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	379.359	415.512	405.042	444.439
	Fen.Ed.Fakültesi	363.604	403.980	380.038	419.617
	Fark	15.755	11.532	25.004	24.822
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	405.905	419.782	435.594	464.081
	Fen.Ed.Fakültesi	383.750	411.199	405.808	443.543
	Fark	22.155	8.583	29.786	20.538
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	387.317	425.271	412.381	445.219
	Fen.Ed.Fakültesi	389.738	437.125	413.914	450.809
	Fark	-2.421	-11.854	-1.533	-5.590
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	385.881	417.852	408.218	452.387
	Fen.Ed.Fakültesi	366.663	391.286	388.307	434.064
	Fark	19.218	26.566	19.911	18.323
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	392.161	423.717	411.473	434.171
	Fen.Ed.Fakültesi	367.575	450.034	389.669	445.373
	Fark	24.586	-26.317	21.804	-11.202
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	395.005	436.914	417.721	441.367
	Fen.Ed.Fakültesi	372.007	431.178	389.714	416.171
	Fark	22.998	5.736	28.007	25.196
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	400.219	431.108	420.575	447.031
	Fen.Ed.Fakültesi	384.737	434.833	399.889	449.541
	Fark	15.482	-3.725	20.686	-2.510
PUANLAR ORTALAMASI	Eğitim Fakültesi	390.467	422.151	414.278	444.695
	Fen.Ed.Fakültesi	373.748	419.896	393.448	435.508
	Fark	16.719	2.255	20.830	9.187

Not: Eksi işareti Fen-Edebiyat Fakültesi puanının yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Fizik

Tablo 3'te görüldüğü gibi, tabloda yer alan üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin fizik programlarına, 1988 yılındaki giriş puanları, Boğaziçi Üniversitesi hariç, üniversitelerin tümünde Fen-Edebiyat Fakültelerinin taban puanlarından yüksektir; aradaki fark, 24.636 (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) ile 19.033 (Atatürk Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde ise, bu puan, Eğitim Fakültesinde 475.880 iken, Fen-Edebiyat fakültesinde 491.649'dur. Taban puanlar ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 403.603 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 386.389 olup, aradaki fark 17.214'tür.

1988 yılındaki giriş tavan puanlarına bakıldığında, yine Boğaziçi Üniversitesi hariç, tabloda yer alan üniversitelerin, Eğitim Fakültelerinin tavan puanları, Fen-Edebiyat fakültelerinin tavan puanlarından yüksektir; aradaki fark, en yüksek, 32.895 (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) ile 3.502 (Uludağ Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde ise, bu puanın, Eğitim Fakültesinde 524.441, Fen Edebiyat Fakültesinde de 590.998 olduğu görülmektedir. Fakültelerin tavan puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 435.094 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 428.008 olup, aradaki fark, 7.086'dır.

Öte yandan, 1990 yılındaki taban puanlarına bakıldığında tabloda yer alan üniversitelerin, Eğitim Fakültelerinin, fizik programlarına girişteki puanların, Boğaziçi Üniversitesi hariç üniversitelerin tümünde Fen-Edebiyat fakültelerinin taban puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark, en yüksek 26.960 (Dicle Üniversitesi) ile 20.205 (Atatürk Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde ise, bu puan, Eğitim Fakültesinde 504.428 iken, Fen Edebiyat Fakültesinde 512.611'dir. Aynı yılın taban puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 433.065 iken Fen-Edebiyat Fakültelerinde 412.481 olup, aradaki fark, 20.584'tür.

Tabloda yer alan üniversitelerin tavan puanları incelendiğinde ise, Atatürk Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi hariç, diğer üniversitelerin tümünde, Eğitim Fakültelerinin puanları Fen–Edebiyat Fakültelerinin puanlarından yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aradaki fark, 43.932 (Gazi Üniversitesi) ile 5.260 (Uludağ Üniversitesi) arasında değişmektedir. Durumun farklı olduğu, Atatürk ve Boğaziçi Üniversiteleri'nde, Eğitim Fakültelerinin tavan puanları, Fen–Edebiyat Fakültelerinin tavan puanlarından düşüktür. Aradaki fark, Atatürk Üniversitesi'nde 8.198 iken, Boğaziçi Üniversitesi'nde 64.521'dir. Tavan puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 459.915 iken, Fen Edebiyat Fakültelerinde 448.654 olup, aradaki fark 11.261'dir.

Sonuçta, 1988 yılında Eğitim Fakülteleri ile Fen–Edebiyat Fakültelerinin fizik programlarına girişteki taban ve tavan puanları ortalaması farkı, 1990 yılındaki taban ve tavan puanları ortalaması farkıyla karşılaştırıldığında; 1990 yılı taban ve tavan puanları ortalamaları farkının, 1988 yılına göre arttığı görülmektedir.

Kimya

Tablo 4'te görüldüğü gibi, tabloda yer alan Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin kimya programlarına, 1988 yılındaki giriş puanları, Boğaziçi Üniversitesi hariç, üniversitelerin tümünde Fen–Edebiyat Fakültelerinin taban puanlarından yüksektir; aradaki fark, en yüksek 27.355 (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) ile 16.238 (İnönü Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde ise, Eğitim Fakültesi giriş taban puanı 464.670 iken, bu puan, Fen–Edebiyat Fakültesinde 479.521'dir. Taban puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 406.276 iken, Fen–Edebiyat Fakültelerinde 387.806 olup, aradaki fark 18.470'dir.

TABLO 3

1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin Fizik Programlarına Girişteki Taban ve Tavan Puanları ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı

ÜNİVERSİTELER	FAKÜLTELER	YILLAR			
		1988		1990	
		TABAN PUAN	TAVAN PUAN	TABAN PUAN	TAVAN PUAN
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	382.680	408.832	410.716	431.490
	Fen.Ed.Fakültesi	363.647	396.296	390.511	439.688
	Fark	19.033	12.536	20.205	-8.198
BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	475.880	524.441	504.428	537.385
	Fen.Ed.Fakültesi	491.649	590.998	512.611	601.906
	Fark	-15.769	-66.557	-8.183	-64.521
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	383.015	437.362	415.790	447.862
	Fen.Ed.Fakültesi	363.709	405.210	388.830	410.931
	Fark	19.306	32.152	26.960	36.931
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	408.903	432.304	436.794	480.994
	Fen.Ed.Fakültesi	386.927	414.984	409.957	437.062
	Fark	21.976	17.320	26.837	43.932
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	390.330	410.254	420.217	440.254
	Fen.Ed.Fakültesi	366.450	393.161	394.423	418.859
	Fark	23.880	17.093	25.794	21.395
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	392.000	429.166	422.429	446.214
	Fen.Ed.Fakültesi	367.364	396.271	398.110	421.754
	Fark	24.636	32.895	24.319	24.460
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	396.138	417.264	425.523	450.237
	Fen.Ed.Fakültesi	371.862	409.515	399.718	419.405
	Fark	24.276	7.749	25.805	30.832
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	399.884	421.134	428.624	444.890
	Fen.Ed.Fakültesi	379.504	417.632	405.693	439.630
	Fark	20.380	3.502	22.931	5.260
PUANLAR ORTALAMASI	Eğitim Fakültesi	403.603	435.094	433.065	459.915
	Fen.Ed.Fakültesi	386.389	428.008	412.481	448.654
	Fark	17.214	7.086	20.584	11.261

1988 yılındaki giriş tavan puanlarına bakıldığında ise, Boğaziçi Üniversitesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi hariç, Tablo 4'te yer alan Üniversitelerin, Eğitim Fakültelerinin puanları Fen-Edebiyat Fakültelerinin tavan puanlarından yüksektir; aradaki fark, en yüksek 35.978 (Marmara Üniversitesi) ile 0.188 (Dicle Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi ve Ortadoğu Teknik Üniversiteleri'nde ise Eğitim Fakültelerinin giriş tavan puanları, Fen-Edebiyat Fakültelerinininkinden düşüktür. Bu fark, Boğaziçi Üniversitesi'nde 36.241 puan iken Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde sadece 4.279 puandır. Söz konusu fakültelerin tavan puanlarının ortalaması alındığında, bu değer, Eğitim Fakültelerinde 443.808 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 434.767 dir. Arada, Eğitim Fakülteleri lehine 9.041 puanlık bir fark olduğu görülmektedir.

Diğer yandan, 1990 yılındaki taban puanlara bakıldığında, Tablo 4'te yer alan üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin, kimya programlarına girişteki puanların, Boğaziçi Üniversitesi hariç, üniversitelerin tümünde Fen-Edebiyat fakültelerinin taban puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark, en yüksek 30.738 (Marmara Üniversitesi) ile 13.240 (Ortadoğu Teknik Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde ise bu puan, Eğitim Fakültesinde 490.548 iken, Fen-Edebiyat Fakültesinde 504.195'dir. Taban puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 436.152 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 417.174 olup, aradaki fark 18.978'dir.

1990 yılındaki tavan puanları incelendiğinde, Tablodaki üniversitelerden Boğaziçi üniversitesi ve Dicle Üniversitesi hariç, diğer üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin kimya programlarına girişteki puanlar, Fen-Edebiyat Fakültelerinin tavan puanlarından yüksektir; aradaki fark, en yüksek, 37.582 (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) ile 10.798 (Ortadoğu Teknik Üniversitesi) arasında değişmektedir. Durumun farklı

olduğu Boğaziçi Üniversitesi ve Dicle Üniversitesi'nde Eğitim Fakültelerinin giriş tavan puanları Fen–Edebiyat Fakültelerininkinden düşüktür. Bu fark, Boğaziçi Üniversitesi'nde 56.474 puan iken, Dicle Üniversitesi'nde 5.236 puandır. Fakültelerin tavan puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 460.677, Fen–Edebiyat Fakültelerinde 449.218 puan olup, aradaki fark 11.459'dur.

Sonuçta, 1988 yılında, Eğitim Fakülteleri ile Fen–Edebiyat Fakültelerinin kimya programlarına girişteki taban ve tavan puanları ortalaması farkı, 1990 yılındaki taban ve tavan puanları ortalaması farkıyla karşılaştırıldığında; 1990 yılı taban ve tavan puanları ortalamaları farkının, 1988 yılına göre çok az da olsa arttığı yönündedir.

Matematik

Tablo 5'te görüldüğü gibi, tabloda yer alan üniversitelerin matematik programlarına, 1988 yılındaki giriş puanları, Boğaziçi Üniversitesi hariç, üniversitelerin tümünde Fen-Edebiyat Fakültelerinin taban puanlarından yüksektir; aradaki fark, 52.714 (Marmara Üniversitesi) ile 3.908 (Hacettepe Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde ise, bu puan, Eğitim Fakültesinde 511.136 iken , Fen–Edebiyat Fakültesinde 531.968'dir. Taban puanlar ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 435.094 iken, Fen–Edebiyat Fakültelerinde 411.141 olup, aradaki fark 23.953'dür.

1988 yılındaki tavan puanlara bakıldığında ise; Boğaziçi, Hacettepe, Ondokuz Mayıs, Ortadoğu Teknik ve Uludağ Üniversiteleri hariç, diğer üniversitelerde Eğitim Fakültelerinin giriş tavan puanları Fen–Edebiyat Fakültelerininkinden yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark, 155.624 (Gazi Üniversitesi) ile 4.541 (Atatürk Üniversitesi) arasında değişmektedir. Fen–Edebiyat Fakültelerinin puanlarının yüksek olduğu,

TABLO 4
1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat
Fakültelerinin Kimya Programlarına Girişteki Taban ve Tavan
Puanları ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı

ÜNİVERSİTELER	FAKÜLTELER	YILLAR			
		1988		1990	
		TABAN PUAN	TAVAN PUAN	TABAN PUAN	TAVAN PUAN
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	383.271	403.782	411.857	440.913
	Fen.Ed.Fakültesi	363.005	395.424	391.231	419.943
	Fark	20.266	8.358	20.626	20.970
BOGAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	464.670	517.989	490.584	507.604
	Fen.Ed.Fakültesi	479.521	554.230	504.195	564.078
	Fark	-14.851	-36.241	-13.611	-56.474
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	385.983	407.741	418.032	437.909
	Fen.Ed.Fakültesi	363.734	407.553	391.300	443.145
	Fark	22.249	0.188	26.732	-5.236
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	415.095	440.350	438.201	458.228
	Fen.Ed.Fakültesi	389.682	414.248	419.519	433.668
	Fark	25.413	26.102	18.682	24.560
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	383.615	418.205	414.482	437.280
	Fen.Ed.Fakültesi	367.377	410.818	393.982	419.108
	Fark	16.238	7.387	20.500	18.172
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	395.039	422.358	424.930	458.627
	Fen.Ed.Fakültesi	372.822	412.006	400.401	433.278
	Fark	22.217	10.352	24.529	25.349
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	407.993	459.098	459.042	484.690
	Fen.Ed.Fakültesi	384.537	423.120	428.304	458.889
	Fark	23.456	35.978	30.738	25.801
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	398.702	423.041	426.800	455.953
	Fen.Ed.Fakültesi	371.347	408.438	402.265	418.371
	Fark	27.355	14.603	24.535	37.582
ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	430.686	466.167	451.375	486.437
	Fen.Ed.Fakültesi	413.476	470.446	438.135	475.639
	Fark	17.210	-4.279	13.240	10.798
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	398.741	493.974	428.763	447.741
	Fen.Ed.Fakültesi	376.118	470.848	404.250	435.937
	Fark	22.623	23.126	24.513	11.804
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	405.242	429.189	433.615	452.075
	Fen.Ed.Fakültesi	384.253	415.312	415.341	439.350
	Fark	20.989	13.877	18.274	12.725
PUANLAR ORTALAMASI	Eğitim Fakültesi	406.276	443.808	436.152	460.677
	Fen.Ed.Fakültesi	387.806	434.767	417.174	449.218
	Fark	18.470	9.041	18.978	11.459

Boğaziçi Üniversitesi'nde fark 35.025, Hacettepe Üniversitesi'nde 17.784, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 25.350, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde 9.713, Uludağ Üniversitesi'nde ise 17.530'dur. Sözü edilen fakültelerin tavan puan ortalaması, Eğitim Fakültelerinde 496.507, Fen-Edebiyat Fakültelerinde ise 479.654 olup aradaki fark 16.853'dür.

Diğer yandan, 1990 yılındaki taban puanlara bakıldığında, Tablo 5'te yer alan üniversitelerden, Boğaziçi Üniversitesi hariç, üniversitelerin tümünde Eğitim Fakültelerinin giriş puanları, Fen Edebiyat Fakültelerinininkinden yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark, 55.136 (Marmara Üniversitesi) ile 6.593 (Hacettepe Üniversitesi) arasında değişmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde ise bu puan, Eğitim Fakültesinde 532.428 iken, Fen Edebiyat Fakültesinde 549.216'dır. Taban puanları ortalaması ise, Eğitim Fakültelerinde 464.066 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 438.520 olup, aradaki fark 25.546'dır.

1990 yılındaki tavan puanları incelendiğinde, tablodaki üniversitelerden; Boğaziçi, Hacettepe ve Ortadoğu Teknik Üniversiteleri hariç, diğer üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin puanları, Fen-Edebiyat Fakültelerinininkinden yüksektir; aradaki farkın, 111.012 (Marmara Üniversitesi) ile 14.032 (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) arasında değiştiği görülmektedir. Fen-Edebiyat Fakültelerinin puanlarının yüksek olduğu Boğaziçi Üniversitesi'nde fark 1.038, Hacettepe Üniversitesi'nde 0.510 ile oldukça azdır. Ortadoğu Üniversitesi'nde ise, bu farkın 85.984 olduğu görülmektedir. Söz konusu fakültelerin tavan puanları ortalaması Eğitim Fakültelerinde 513.529 iken, Fen-Edebiyat Fakültelerinde 488.585 olup, aradaki fark, 24.944'tür.

Sonuç olarak, 1988 ve 1990 yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen Edebiyat Fakülteleri matematik programlarına , girişteki taban ve tavan puanlar ortalaması farkları karşılaştırıldığında; 1990 yılı taban ve tavan puanları ortalamaları farkının, 1988 yılına göre arttığını göstermektedir.

TABLO 5

1988 ve 1990 Yıllarında Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin Matematik Programlarına Girişteki Taban ve Tavan Puanları ve Bunlar Arasındaki Farkların Dağılımı

ÜNİVERSİTELER	FAKÜLTELER	YILLAR			
		1988		1990	
		TABAN PUAN	TAVAN PUAN	TABAN PUAN	TAVAN PUAN
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	399.422	422.872	430.890	454.049
	Fen.Ed.Fakültesi	370.554	418.331	399.699	424.587
	Fark	28.868	4.541	31.191	29.462
BOGAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	511.136	578.615	532.428	596.557
	Fen.Ed.Fakültesi	531.968	613.640	549.216	597.595
	Fark	-20.832	-35.025	-16.788	-1.038
DİCLE ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	403.977	438.477	432.757	457.326
	Fen.Ed.Fakültesi	375.610	412.028	402.771	425.697
	Fark	28.367	26.449	29.986	31.629
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	436.685	592.394	459.816	516.643
	Fen.Ed.Fakültesi	396.120	436.770	423.668	465.257
	Fark	40.565	155.624	36.148	51.386
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	413.548	449.266	444.866	474.464
	Fen.Ed.Fakültesi	409.640	467.050	438.273	474.974
	Fark	3.908	-17.784	6.593	-0.510
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	459.806	513.330	486.834	576.962
	Fen.Ed.Fakültesi	407.092	474.518	431.698	465.950
	Fark	52.714	38.812	55.136	111.012
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	416.699	474.795	449.940	472.010
	Fen.Ed.Fakültesi	383.121	500.145	413.000	457.978
	Fark	33.578	-25.350	36.940	14.032
ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	467.916	555.077	494.739	583.420
	Fen.Ed.Fakültesi	449.262	564.790	481.296	669.404
	Fark	18.654	-9.713	13.443	-85.984
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	419.072	481.130	457.942	505.314
	Fen.Ed.Fakültesi	386.617	432.619	416.727	441.797
	Fark	32.455	48.511	41.215	63.517
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	422.685	459.123	450.455	498.545
	Fen.Ed.Fakültesi	401.435	476.653	428.854	462.620
	Fark	21.250	-17.530	21.601	35.925
PUANLAR ORTALAMASI	Eğitim Fakültesi	435.094	496.507	464.066	513.529
	Fen.Ed.Fakültesi	411.141	479.654	438.520	488.585
	Fark	23.953	16.853	25.546	24.944

Coğrafya

Tablo 6'da görüldüğü gibi, 1988 ve 1990 yıllarında Atatürk Üniversitesi'ne bağlı Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliğinin taban ve tavan puanları, Fen-Edebiyat Fakültesine bağlı coğrafya bölümünün taban ve tavan puanlarından yüksektir. Puanlar arasındaki fark, taban puanlar açısından 1990 yılında artmıştır. Tavan puanlardaki farkta ise azalma gözlenmektedir. Buradan çıkan sonuç, Eğitim Fakültelerine daha yüksek puan alan öğrencilerin geldiği yönündedir.

TABLO 6

**1988 ve 1990 Yıllarında Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ile Fen-Edebiyat Fakültesinin Coğrafya Programına Girişteki
Taban ve Tavan Puanlar ve Bunlar
Arasındaki Farklar**

ÜNİVERSİTE	FAKÜLTELER	YILLAR			
		1988		1990	
		TABAN PUAN	TAVAN PUAN	TABAN PUAN	TAVAN PUAN
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	422.215	450.182	436.183	450.848
	Fen.Ed.Fakültesi	413.432	434.903	426.000	442.932
	Fark	8.783	15.279	10.183	7.916

Tarih

Tablo 7 incelendiğinde, 1988 ve 1990 yıllarında Gazi Üniversitesi'ne bağlı Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği programının taban ve tavan puanları, Fen-Edebiyat Fakültesine bağlı Tarih programının taban ve tavan puanlarından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Puanlar arasındaki farkın 1990 yılında, 1988 yılına göre bir miktar arttığı görülmektedir.

TABLO 7

1988 ve 1990 Yıllarında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile Fen-Edebiyat Fakültesinin Tarih Programına Girişteki Taban ve Tavan Puanları ve Bunlar Arasındaki Fark

ÜNİVERSİTE	FAKÜLTELER	YILLAR			
		1988		1990	
		TABAN	TAVAN	TABAN	TAVAN
		PUAN	PUAN	PUAN	PUAN
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	Eğitim Fakültesi	431.524	480.011	458.063	509.393
	Fen.Ed.Fakültesi	416.510	434.674	442.591	460.458
	Fark	15.014	45.337	15.472	48.935

İkinci Alt Problemle İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde "1990 yılında öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarına ilk on tercihi ile başvuran ve giren öğrencilerin tercih sıralamasına göre dağılımının, 1988 yılındaki dağılıma göre bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi" amaçlanmıştır. Bu alt probleme ilişkin bulgular, Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8'de görüldüğü gibi, 1988 yılında ÖSYM İkinci Aşama Sınavına katılıp tercih bildiren 437900 adaydan, ilk on tercihini öğretmen yetiştiren programlara yapan adayların tercih sırasına göre sayıları birinci tercihten itibaren çoğalmakta; dolayısıyla bunların toplam başvurular içindeki yüzdeleri de artmaktadır. Öğretmen yetiştiren programları birinci sırada tercih edenlerin sayısı 28878 iken, bu sayı onuncu tercihte 55825'e yükselmektedir. Bunların toplam başvuru içindeki oranları ise, birinci tercihte % 6.59 iken, onuncu tercihte % 12.74 olmaktadır.

1990 yılında ÖSYM İkinci Aşama Sınavına katılıp tercih bildiren adayların sayısı 595882'ye yükselmiştir. Bunlardan tercihlerini öğretmen yetiştiren programlara yapan adayların tercih sırasına göre sayıları, birinci tercihten itibaren dokuzuncu tercihe kadar yükselmektedir. Öğretmen yetiştiren programları birinci sırada tercih edenlerin sayısı 73807 iken, bu sayı dokuzuncu tercihte 150642'ye yükselmiştir. Onuncu tercihte ise 150560 olmuştur. Aynı yıl öğretmen yetiştiren programları birinci tercih olarak belirtenlerin toplam başvuru içindeki oranları % 12.38 iken, bu oran giderek artmakta, dokuzuncu tercihte % 25.28'e yükselmekte, onuncu tercihte de % 25.26 olmaktadır.

Öte yandan 1988 yılında ÖSYM İkinci Aşama Sınavına girenlerden, öğretmen yetiştiren programları ilk on sırada tercih edenlerden bu

programlara yerleşenlerin sayısı 8342 iken bu sayı 1990 yılında 11580'e yükselmiştir; artış oranı % 38.81'dir. Bu durum, 1990 yılında öğretmen yetiştiren programlara ilk on tercihle yerleşmenin, 1988 yılına göre daha zor hale geldiğini göstermektedir.

Görüldüğü gibi, öğretmen yetiştiren programları birinci sırada tercih edenlerin toplam başvurular içindeki oranı 1988 yılında % 6.59 iken, bu oran 1990 yılında % 12.38'e yükselmekte, diğer tercihlerde de benzer bir yükselme görülmektedir. Aynı şekilde 1988 yılında, ÖSYM İkinci Aşama Sınavına başvuran adayların sayısı 437900 iken, bu sayı 1990'da 595882'ye yükselmiştir; artış oranı % 36.07'dir. Buna karşın, 1988'de ilk on tercihlerini öğretmen yetiştiren programlara yapan adayların birikik toplam sayısı 493972 iken, bu sayı 1990'da 1256998'e yükselmektedir. Artış oranı % 154.46'dır. Bu durum, 1990 yılı ÖSYM İkinci Aşama Sınavına başvuran adaylardan öğretmen yetiştiren programları ilk on tercihi alanların oranlarının yükseldiğini göstermektedir. Söz konusu yasadan önce, ilk on tercih içinde kalan adaylar genellikle birinci tercih ile onuncu tercih arasında kalan on seçenek içinde sadece bir tane seçim yapmışlardır. Halbuki, kanunun uygulamaya konulmasından sonraki dönemde, örneğin, 1990 yılında 595882 öğrenci bir ve onuncu tercih arasında 1256998 adet tercih yapmışlardır. Yani birinci tercih ile onuncu tercih arasından ortalama olarak ikiden fazla tercih yapmış bulunmaktadır. Başka bir deyişle, adaylar, 1982'ye oranla ilk on tercih içinde kalma şanslarını arttırmak istemişlerdir.

TABLO 8

1988 ve 1990 Yılları Öğrenci Seçme Sınavlarında Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Programlarını İlk On Sırada Tercih Edenlerin Dağılımı

	1988				1990			
	ÖSYM II. Aşama Toplam Başvuru: 437900				ÖSYM II. Aşama Toplam Başvuru: 595882			
	Başvuran		Yerleşen		Başvuran		Yerleşen	
	Sayı	Top.Başvurular içindeki %	Sayı	Tercih Edenler içindeki %	Sayı	Top.Başvurular içindeki %	Sayı	Tercih Edenler içindeki %
1. TERCİH	28878	6.59	1232	4.26	73807	12.38	906	1.22
2. TERCİH	37745	8.61	830	2.19	92981	15.60	787	0.84
3. TERCİH	46501	10.61	940	2.02	109273	18.33	836	0.76
4. TERCİH	48161	10.99	718	1.49	121645	20.41	936	0.76
5. TERCİH	52077	11.89	772	1.48	131161	22.01	1034	0.78
6. TERCİH	54148	12.36	704	1.30	138097	23.17	1153	0.83
7. TERCİH	56185	12.83	765	1.36	142486	23.91	1286	0.90
8. TERCİH	59465	13.57	773	1.29	146346	24.55	1380	0.94
9. TERCİH	55491	12.67	785	1.41	150642	25.28	1575	1.04
10. TERCİH	55825	12.74	823	1.47	150560	25.26	1687	1.12
TOPLAM	493972		8342		1256998		11582	

M.E.B. Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü Brifingi 1990-1991 (Ankara: 1991) s. 60'taki veriler temel alınarak düzenlenmiştir

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin sorulara cevap bulmak amacıyla, Gazi Üniversitesi'nde öğrenimlerini sürdüren 3580 Sayılı Yasa'dan yararlanmakta olan parasız yatılı ve burslu öğrencilere uygulanan anketten elde edilen veriler aşağıda sunulmaktadır.

Anket beş bölümden oluşmaktadır. Veriler bu bölümlere göre ve anketteki soruların sırasına uygun olarak ilgili tablolarda gösterilmiştir.

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Araştırma için kullanılan veri toplama aracının ilk altı sorusu deneklerin kişisel özelliklerini tanımaya yöneliktir. Aşağıda anketi cevaplayan parasız yatılı ve burslu öğrencilerin cinsiyeti, kayıtlı olduğu fakülte veya yüksekokul, bitirilen okul, bitirilen okulun bulunduğu bölge, babanın öğrenim düzeyi ve babanın mesleği gibi çeşitli değişkenlere ilişkin özellikleri konusunda gösterdikleri dağılımlar sunulmaktadır.

Cinsiyet

Araştırmada ankete yanıt veren parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 9'da verilmiştir.

TABLO 9

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin "Cinsiyetlerine" Göre Dağılımları

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	361	62.2
Kız	219	37.8
Toplam	580	100

580 öğrenciden %62.2'sinin erkek, %37.8'inin de kızlardan oluştuğu görülmektedir. Buna göre, genel dağılımda erkek öğrencilerin oranı, kız öğrencilerin iki katına yakındır.

Fakülte ve Yüksekokulları

Araştırmaya katılan parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, fakülte ve yüksekokullara göre dağılımları Tablo 10'da gösterilmiştir.

TABLO 10

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Fakülte ve Yüksekokullara Göre Dağılımları

Fakülte ve Yüksekokul	Sayı	%
Gazi Eğitim Fakültesi	87	15.0
Teknik Eğitim Fakültesi	155	26.7
Mesleki Eğitim Fakültesi	140	24.1
Fen Edebiyat Fakültesi	2	0.3
Bolu Eğitim Yüksekokulu	59	10.2
Kastamonu Eğitim Yüksekokulu	55	9.5
Kırşehir Eğitim Yüksekokulu	43	7.4
Ankara Eğitim Yüksekokulu	8	1.4
Kız Sanat Eğitimi Yüksekokulu	9	1.6
Sanat Eğitimi Yüksekokulu	22	3.8
TOPLAM	580	100

Tablo 10 incelendiğinde, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin fakülte ve yüksekokullara göre dağılımlarında ilk sırayı %26.7 ile Teknik Eğitim Fakültesi, ikinci sırayı da %24.1 ile Mesleki Eğitim Fakültesi izlemektedir. Bu iki fakültedeki parasız yatılı ve burslu öğrencilerin toplamı tüm öğrencilerin yarısını geçmektedir.

Bitirdikleri Lise ve Dengi Okullar

Araştırma anketini yanıtlayan parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, bitirdikleri okullara göre dağılımları, Tablo 11'de gösterilmiştir.

TABLO 11

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Bitirdikleri Lise ve Dengi Okullara Göre Dağılımları

Bitirilen Lise ve Dengi Okul	Sayı	%
Genel Lise	215	37.1
Öğretmen Lisesi	36	6.2
Ticaret Lisesi	7	1.2
Erkek ya da Kız Meslek Liseleri ve Diğer Teknik Liseler	276	47.6
İmam Hatip Lisesi	37	6.4
Sağlık Lisesi	1	0.1
Diğer Lise ya da Dengi Okullar	8	1.4
TOPLAM	580	100

Tablo 11'de görüldüğü gibi, öğrencilerin %47.6'sı erkek ya da kız meslek lisesi ile diğer teknik liselerden gelmektedir. Bunu, %37.1 ile genel liseler izlemektedir, diğer liselerden gelenlerin toplam oranı %15.3 kadardır.

Ortaöğretim Yaptıkları Bölgeler

Araştırma anketini yanıtlayan parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, mezun oldukları lisenin bulunduğu bölgelere göre dağılımları, Tablo 12'de görülmektedir.

TABLO 12

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Mezun Oldukları Lisenin Bulunduğu Coğrafi Bölgelerin Dağılımı

Bölgeler	Sayı	%
Marmara	72	12.4
Karadeniz	109	18.8
Ege	71	12.3
Akdeniz	82	14.1
İç Anadolu	186	32.1
Güneydoğu Anadolu	18	3.1
Doğu Anadolu	39	6.7
Türkiye Dışında	3	0.5
TOPLAM	580	100

Tablo 12'de görüldüğü gibi parasız yatılı ve burslu öğrencilerin %32.1'i, yani üçte birine yakını İç Anadolu Bölgesindeki liselerden mezun olmuştur. Bunu, ikinci sırada %18.8 Karadeniz Bölgesindeki liseler, %14.1, Akdeniz, %12.4, Marmara ve %12.3 ile Ege Bölgesindeki liselerden mezun olanlar izlemiştir. Toplam 9.8'lik bir oranla Doğu ve Güneydoğu Bölgelerindeki liselerden mezun olanlar düşük bir oran oluşturmuştur.

Babalarının Öğrenim Düzeyleri

Araştırma anketine katılan, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, babalarının öğrenim düzeylerine göre dağılımları, Tablo 13'de görülmektedir.

TABLO 13

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Babanın Öğrenim Düzeyi	Sayı	%
Okuma Yazma Bilmiyor	21	3.6
Okuma Yazma Biliyor Fakat Bir Okul Bitirmemiş	62	10.7
İlkokul Mezunu	288	49.7
Ortaokul Mezunu	53	9.1
Lise veya Dengi Okul Mezunu	61	10.5
Yüksekokul ve Üniversite Mezunu	95	16.4
TOPLAM	580	100

Tablo 13 incelendiğinde, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin babalarının öğrenim düzeylerine göre dağılımlarında %49.7 ile ilköğretim mezunlarının birinci sırayı aldıkları; bunu, %16.4 ile ikinci sırada yükseköğretim ve üniversite mezunları izlemektedir. Okuma yazma bilen fakat, bir okul bitirmemiş olanlarla, ortaokul mezunu ve lise veya dengi okul mezunu olanların oranları ise % 9.1 ile % 10.7 arasındadır. Babanın öğrenim düzeyi ilköğretim ve bunun altında olanların toplam oranı % 64'e ulaşmaktadır.

Babalarının Mesleği

Anketi yanıtlayan parasız yatılı ve burslu öğrencilerin babalarının mesleklerine göre dağılımları Tablo 14'de görülmektedir.

TABLO 14

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Dağılımları

Baba Mesleği	Sayı	%
Memur	186	32.1
Tüccar	7	1.2
Çiftçi	116	20.0
İşçi	147	25.3
Serbest Meslek	81	14.0
Esnaf ve Sanatkar	33	5.7
Sanayici	3	0.5
Diğer	7	1.2
TOPLAM	580	100

Tablo 14'de görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin babalarının mesleklerine göre dağılımlarında %32.1'lik oranla memur olanlar birinci sırada yer almaktadır. Bunu, %25.3'lük oranla işçi, %20'lik oranla çiftçi, %14'lük oranla serbest meslek sahipleri izlemektedir. Etnaf ve sanatkar, tüccar ve sanayicilerin oranları ise düşük görünmektedir.

Tercih Sıralarına Göre Dağılım

Araştırma anketini cevaplayan parasız yatılı ve burslu öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokula kaçınıcı tercihle girdiklerine ilişkin bulgular Tablo 15'de gösterilmiştir.

TABLO 15

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin tercihlere göre dağılımları(*)

	TERCİH SIRASI										TOPLAM
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Sayı	52	35	39	37	36	47	56	67	81	90	540
%	9.6	6.5	7.2	6.9	6.7	8.7	10.4	12.4	15.0	16.6	100

Tablo 15'de görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokulları tercihlerinin % 12,4 ile % 16,6 arasında sekiz, dokuz ve onuncu sırada yoğunlaştığı, bu tercihlere en yakın tercihin ise % 9,6 ile birinci tercih olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmen yetiştiren programları ilk üç sırada tercih edenlerin toplam oranı % 23,3 iken; sekiz, dokuz ve onuncu sırada tercih edenlerin toplam oranı % 44'e yükselmektedir. Bu durum, öğrencilerden yarısına yakının ilk yedi sırada öğretmenlik dışında bir mesleği tercih ettiğini göstermektedir.

(*) Beden eğitimi, resim ve müzik öğretmenliği programlarına öğrenciler, özel bir sınavla alındıklarından, bu tabloda toplam denek sayısı 540 olmuştur.

Öğretmenlik Mesleğine İlgili Düzeyleri

Araştırmaya katılan parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmenlik mesleğine duydukları ilgi düzeyine ilişkin bulgular, Tablo 16'da verilmektedir.

TABLO 16

**Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin
Öğretmenlik Mesleğine İlgili Düzeylerine**

Göre Dağılımları

İlgili Düzeyi	Sayı	%
Çok	157	27.1
Oldukça	209	36.0
Az	122	21.0
Çok az	51	8.8
Hiç	41	7.1
TOPLAM	580	100

Tablo 16'da görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin %60'ından fazlası öğretmenlik mesleğine oldukça ve çok ilgi duymakta olduklarını beyan etmişlerdir. Buna karşın öğrencilerin % 40'ına yakınının da öğretmenlik mesleğini az, çok az ve hiç düzeyinde ilgi duydukları halde öğretmen yetiştiren bir programı ilk on tercihi arasına aldığı görülmektedir.

Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Öğrenim Görülen Fakülte ve Yüksekokulu Tercihteki Etkisi

Öğrencilerin, parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih etmelerindeki etkisine ilişkin bulgular Tablo 17'de görülmektedir.

TABLO 17

Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulu Tercihlerinde Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Etki Düzeyinin Dağılımı

Etki Düzeyi	Sayı	%
Çok	147	25.3
Oldukça	185	31.9
Az	99	17.1
Çok az	55	9.5
Hiç	94	16.2
TOPLAM	580	100

Tablo 17 incelendiğinde, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin % 57.2'sinin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokulu tercih ederken parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının "çok" ve "oldukça" düzeylerinde etkili olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. "Az" "çok az oldu" ve "hiç etkili olmadı" diyenlerin toplam oranı ise % 42.8'dir. Buna göre, parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının öğrencilerin yarısından çoğunun tercihlerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Başka Bir Yükseköğretim Kurumunu Kazanmaları Durumunda Öğretmen Yetiştiren Kurumları Tercihleri Hakkındaki Görüşleri

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmen yetiştiren bir yükseköğretim kurumundan başkasını kazanmaları söz konusu olduğunda, yine de öğretmen yetiştiren bir fakülte veya yüksekokulu ilk on tercihleri arasına alıp almayacaklarına ilişkin bulgular Tablo 18'de görülmektedir.

TABLO 18

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Başka Bir Yükseköğretim Kurumunu Kazanmaları Durumunda Öğretmen Yetiştiren Kurumları Tercihleri Arasına Alıp Almayacakları Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımları

Görüş	Sayı	%
Kesinlikle alırdım	301	51.9
Alıp almamak arasında kararsız kalırdım	196	33.8
Kesinlikle almazdım	83	14.3
TOPLAM	580	100

Tablo 18 incelendiğinde parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, başka bir yükseköğretim kurumunu kazanacaklarından emin olmaları durumunda, yine de öğretmen yetiştiren bir fakülte ve yüksekokulu ilk on tercihleri arasına alma düşüncesinde olanların oranının %51.9 olduğu görülmektedir. Bunu, %33.8'lik bir oranla alıp, almamak arasında kararsız kalırdım diyenler izlemektedir. Kesinlikle almazdım diyenlerin oranı ise %14.3'tür. Buna göre, kesinlikle öğretmenliği tercih edeceklerini ifade eden 301 öğrencinin Tablo 15'de de öğretmen yetiştiren bir

programını birinci tercih olarak belirtmeleri beklenirdi. Halbuki, bu sayı 52'dir. Bu durum, sözü edilen öğrencilerin öğretmen yetiştiren bir programa kayıt olduktan sonraki eğitimleri sırasında görüşlerinde öğretmenlik lehine bir değişme olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan, öğretmenlik mesleğini kesinlikle almazdım diyen 83 öğrencinin (% 14.3) buna rağmen öğretmen yetiştiren bir programı ilk on tercihleri arasına almaları, 196'sınında bu konuda kararsız bulunması, öğrencilerin yarısına yakınının öğretmen yetiştiren bir programa devam ettikleri halde bundan pek memnun olmadıkları anlamına gelir.

Öğrencilerin, Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulu Tercihlerinde Öneri Alıp Almadıkları Konusundaki Görüşleri

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokulu tercih etmelerinde aile, yakınları ve arkadaşlarından öneri alıp almadıklarına ilişkin bulgular Tablo 19'da verilmektedir.

TABLO 19

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Ederken, Öneri Alıp Almadıklarına İlişkin Dağılım

Öneri	Sayı	%
Çoğunlukla tercih etmem önerilmişti	186	32.1
Çok az kişi tercih etmemi önerdi	170	29.3
Hiçbir öneri almadım	224	38.6
TOPLAM	580	100

Tablo 19'da görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrenciler öğrenim gördükleri fakülte ve yüksekokulu tercih ederken; öneri alanların, çok az alanların ve hiçbir öneri almayanların oranı birbirine yakın olmakla birlikte, hiçbir öneri almayanların oranı %38.6 ile birinci sırada yer almaktadır.

Öğretmenlik Mesleğinin Toplumdaki Yeri

Öğrencilerin, öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerine ilişkin görüşleri ile ilgili araştırma bulguları, Tablo 20'de verilmektedir.

TABLO 20

**Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin
Öğretmenlik Mesleğinin Toplumdaki Yerine
İlişkin Görüşlerinin Dağılımları**

	<u>(En Düşük)</u>				<u>(En Yüksek)</u>	<u>TOPLAM</u>
	1	2	3	4	5	
Sayı	32	69	191	143	145	580
%	5.5	11.9	32.9	24.7	25,0	100

$$\bar{X}=3.52$$

Tablo 20'nin incelenmesinden anlaşıldığı gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerine verdikleri değerlerin ortalaması 5 üzerinden 3.52'dir. Bu değer, ise ortanın biraz üzerindedir. Buradan deneklerin öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerini yüksek düzeyde değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Öğretmenlik Mesleğinin Kazanç Durumu

Öğrencilerin, öğretmenlik mesleğinin, diğer mesleklere göre kazanç ve gelir durumuna ilişkin görüşlerinin dağılımları Tablo 21'de görülmektedir.

TABLO 21

**Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin
Öğretmenlik Mesleğinin Kazanç ve Gelir
Durumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı**

	(En Düşük)				(En Yüksek)	TOPLAM
	1	2	3	4	5	
Sayı	72	201	240	49	18	580
%	12.4	34.7	41.4	8.4	3.1	100

$$\bar{X}=2.55$$

Tablo 21'de görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmenlik mesleğinin herhangi bir yüksekokul veya fakülte bitirildikten sonra kazanılan diğer mesleklerle kazanç ve gelir açısından yaptıkları kıyaslamada öğretmenlik mesleğine ilişkin kazanç ve gelir değerinin ortalaması 2.55'dir. Bu değer ise, ortanın altında yer almaktadır.

Öğretmen Olarak Çalışmanın Vereceği Zevk

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmen olarak çalışmanın kendilerine vereceği zevkin dağılımları Tablo 22'de görülmektedir.

TABLO 22

**Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin
Öğretmen Olarak Çalışmanın
Vereceği Zevkin Dağılımları**

	<u>(En Düşük)</u>				<u>(En Yüksek)</u>	<u>TOPLAM</u>
	1	2	3	4	5	
Sayı	22	39	124	222	173	580
%	3.8	6.7	21.4	38.3	29.8	100

$$X=3.83$$

Tablo 22'de görüldüğü gibi parasız yatılı ve burslu öğrencilere öğretmenlik yapmanın vereceği zevkin ortalaması 3.83 ile 4'e yaklaşımaktadır. Bu ortalama, deneklerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine çalışma zevki verecek bir meslek olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Türkiye'nin Çeşitli Bölgelerindeki Yaşam ve Öğretmenlik Yapma Koşulları Hakkındaki Görüşleri

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, Türkiye'deki bölgelere göre yaşam ve öğretmenlik yapma koşulları hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular, Tablo 23'de verilmektedir.

TABLO 23

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Türkiye'nin Çeşitli Bölgelerindeki Yaşam ve Öğretmenlik Yapma Koşulları Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımları

Görüş	Sayı	%
Yeteri kadar bilgim var	81	14.0
Bazı şeyler biliyorum fakat yetersiz.	456	78.6
Hiç bilgim yok	43	7.4
TOPLAM	580	100

Tablo 23'de görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, Türkiye'nin çeşitli bölgelerine göre yaşam ve öğretmenlik yapma koşulları hakkında "bazı şeyler biliyorum, fakat yetersiz" diyenlerin oranı %78,6'dır. "Yeteri kadar bilgim var" diyenlerin oranı %14 olup, "hiç bilgim yok" diyenlerin oranı ise % 7.4'e düşmektedir. Bu sonuç öğrencilerin % 86'sının sözü edilen koşullar hakkında ya hiç, bilgilerin olmadığını ya da bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Öğretmen Olduklarında Çalışmak İstedikleri Bölge

Deneklerin öğretmen olarak görevlendirildiklerinde çalışmak istedikleri bölgelere ilişkin bulgular Tablo 24'de verilmektedir.

TABLO 24

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmen olduklarında Görev Yapmak İstedikleri Bölgelere Göre Dağılımları

Bölge	Sayı	%
Marmara	67	11.6
Karadeniz	86	14.8
Ege	110	19.0
Akdeniz	97	16.7
İç Anadolu	75	12.9
Doğu Anadolu	30	5.2
Güneydoğu Anadolu	17	2.9
Benim için farketmez	98	16.9
TOPLAM	580	100

Tablo 24'de görüldüğü gibi deneklerin %50.5'i Ege, Akdeniz ve Karadeniz Bölgelerinde öğretmenlik yapmak istemektedirler. %24,5 ise Marmara ve İç Anadolu Bölgesini tercih etmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde görev yapmak isteyenler %8.1'lik bir oranla en düşük grubu oluşturmaktadır. Benim için farketmez diyenlerin oranı %16.9 ile kayda değer görünmektedir.

Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğinin Kendilerine Sağlayacağı Yükselim Olanakları Hakkındaki Beklentileri

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmenlik mesleğinin kendilerine sağlayacağı yükselim olanakları hakkındaki beklentileri iki ayrı soru ile belirlenmeye çalışılmıştır. III. Bölümde yer alan altıncı soru ile deneklerin öğretmenlik mesleği içinde yükselim olanakları hakkındaki beklentileri, yedinci soru ile de öğretmenlik mesleğinin kendilerine akademik yükselim olanakları sağlayıp sağlamayacağı hakkındaki beklentileri sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevapların özeti Tablo 25'de gösterilmiştir.

TABLO 25

Öğretmenlikte Yükselme Olanaklarına İlişkin Beklentiler

Beklenti	Meslek Düzeyinde		Akademik Düzeyde	
	Sayı	%	Sayı	%
Yükselmek istemez	56	9.7	68	11.7
Yükselmek ister ve umuyor	310	53.4	226	39.0
Yükselmek ister fakat ummuyor	150	25.9	245	42.2
Fikri yok	64	11.0	41	7.1
TOPLAM	580	100	580	100

Tablo 25'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, meslek düzeyinde ve akademik düzeyde yükselmek isteme ve umma beklentilerinin farklı olduğu (%53,4, %39.0) görülmektedir. Öğrencilerin, meslek düzeyinde yükselme beklentilerinin akademik düzeydeki beklentilerinden, %14 civarında bir fazlalık göstermektedir. Akademik düzeyde yükselme beklentisi olmayanların oranı meslek düzeyinde yükselim beklentisi olmayanlardan yaklaşık %16 civarında fazladır (%42.2, %25.9).

Öğretmen Yetiştirme

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmen yetiştirilmesine ilişkin görüşleri ile ilgili araştırma bulguları Tablo 26'da verilmektedir.

TABLO 26

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmen Yetiştiren Kurumların Üniversite Veya Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Olmasına İlişkin Görüşlerinin Dağılımları

Görüş	Sayı	%
Öğretmenler şimdi olduğu gibi üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda yetiştirilmelidir.	297	51.2
Öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yüksekokullarda yetiştirilmelidir.	130	22.4
Öğretmenler hem üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda hem de Milli Eğitim Bakanlığının açacağı okullarda yetiştirilmelidir.	153	26.4
TOPLAM	580	100

Tablo 26'da deneklerin yarısından fazlasının (%51.2) öğretmeni, üniversitelerin yetiştirmesi görüşünde oldukları görülmektedir. Bunu 26.4'lük oranla hem Bakanlık hem de üniversitelerce ortaklaşa yetiştirilmesi görüşü izlemekte, öğretmenleri Milli Eğitim Bakanlığı yetiştiresin diyenler ise %22.4'le son sırada yer almaktadır.

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmen Yetiştiren

Kurumlara Alınacak Öğrencilerin Sınavlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrencilere uygulanacak sınavlara ilişkin parasız yatılı ve burslu öğrencilerin görüşleri Tablo 27'de verilmektedir.

TABLO 27

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Alınacak Öğrencilere Uygulanacak Sınava İlişkin Görüşlerinin Dağılımları

Sınav Türü	Sayı	%
ÖSS	4	0.7
ÖSS + ÖYS	168	29.0
ÖSS + Özel Sınav	58	10.0
ÖSS + ÖYS + Özel Sınav	293	50.5
Özel Sınav	44	7.6
Lise Başarı Notuna Göre Ön Kayıtlı		
Sınavsız	13	2.2
TOPLAM	580	100

Tablo 27'de görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin yarısı, öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrencilere uygulanacak sınavın ÖSS + ÖYS + Özel Sınav olması gerektiğini belirtmektedirler. Bunu, %29'luk bir oranla ÖSS + ÖYS şeklinde iki aşamalı sınav izlemektedir. Yalnız ÖSS ve lise başarı notuna göre ön kayıtlı sınavsız diyenler ise, küçük bir oran oluşturmaktadır.

3580 Sayılı Yasa'nın, İstekli ve Başarılı Öğrencilerin Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Gelmelerini Etkileme Derecesi

3580 Sayılı Yasa'nın uygulamaya konulmasından sonra, başarılı ve istekli öğrencilerin öğretmen yetiştiren kurumlara gelmelerini etkileyip etkilemediği konusunda, öğrencilerin verdiği cevapların dağılımı Tablo 28'de verilmektedir.

TABLO 28

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulları Tercih etmelerinde, Parasız Yatılılık ve Bursluluk Uygulamasının Etkisi Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımları

Etki Derecesi	Sayı	%
Çok etkili olmuştur	121	20.9
Oldukça etkili olmuştur	227	39.1
Biraz etkili olmuştur	167	28.1
Etkili olduğunu sanmıyorum	43	7.4
Bu konuda fikrim yok	26	4.5
TOPLAM	580	100

Tablo 28'de 3580 Sayılı Yasa uygulamasının başarılı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercihleri üzerinde, "oldukça etkili olmuştur" diyenlerin %39.1'lik oranla birinci sırayı aldığı, bunu % 20,9'luk oranla "çok etkili olmuştur" diyenlerin izlediği, bu iki görüşün % 60'lık oranla oldukça yüksek bir oran oluşturduğu dikkati çekmektedir. Bunu % 28.1 ile "biraz etkili olmuştur" diyenler izlemektedir. "Etkili olduğunu sanmıyorum" veya "bu konuda fikrim yok" diyenlerin oranları düşüktür (% 11.9).

Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Okutulan Derslerin Önem Derecesi

Deneklerin öğretmen yetiştiren kurumlarda, okutulan derslere verdikleri önem derecesine ilişkin bulgular Tablo 29'da verilmektedir.

TABLO 29

Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Okutulan Derslerin Önem Dereceleri

Önem Derecesi	Alan Dersleri		Genel Kültür Dersleri		Meslek Bilgisi Dersleri	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok	255	44.0	113	19.5	264	45.5
Oldukça	179	30.9	202	34.8	184	31.7
Az	109	18.8	157	27.1	94	16.2
Çok Az	26	4.5	77	13.3	28	4.9
Hiç	11	1.8	31	3.3	10	1.7
TOPLAM	580	100	580	100	580	100

Alan Dersleri $\bar{X} = 4.10$

Genel Kültür Dersleri $\bar{X} = 3.49$

Meslek Bilgisi dersleri $\bar{X} = 4.14$

Tablo 29'un incelenmesinden anlaşılağı gibi, öğretmen yetiştiren kurumlarda okutulan dersler arasında Meslek Bilgisi Derslerinin ağırlıklı ortalaması çok ve oldukça arasında 4.14'lük bir önem derecesine sahiptir. Bu ise, öğrenciler tarafından bu derslerin önemli bulunduğunu göstermektedir. Bunu 4.10'luk bir önem derecesiyle alan dersleri izlemektedir. Bu değer ise Meslek Bilgisi Derslerinin önem derecesine yakındır. Bunları 3.49'luk bir önem derecesi ile Genel Kültür Dersleri izlemektedir. Bu ise oldukça ve az arasında yer almaktadır.

Zorunlu Hizmet Dışında İsteğe Bağlı Olarak Öğretmenlik Yapma Durumu

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin okullarını bitirdikten sonra zorunlu hizmet söz konusu olmadığı takdirde, öğretmenlik mesleğini yapmayı düşünüp düşünmediklerine ilişkin bulgular Tablo 30'da gösterilmiştir.

TABLO 30

Zorunlu Hizmet Dışında İsteğe Bağlı Olarak Deneklerin Öğretmenlik Yapıp Yapmama Konusundaki Eğilimlerinin Dağılımları

Görüş	Sayı	%
Kesinlikle düşünürdüm	306	52.8
Düşünmezdim	44	7.6
Tayin olduğum yere bağlı olurdu	194	33.4
Bu konuda fikrim yok	36	6.2
TOPLAM	580	100

Tablo 30'da görüldüğü gibi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin zorunlu hizmet yapmaları sözkonusu olmasa dahi "öğretmenlik yapmayı düşünürdüm" diyenlerin oranı %52,8'dir. Bunu %33,4 ile "tayin olduğum yere bağlı olurdu" diyenler izlemektedir. "Düşünmezdim" ve "bu konuda fikrim yok" diyenlerin toplam oranı ise %13,8'dir.

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin, Öğrenim Gördükleri Fakülte ve Yüksekokulu Tercihlerinde İşe Girme Güvencesinin Etkisi

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, girdikleri fakülte ve yüksekokulu tercihleri arasına almalarında yasanın sağladığı işe girme güvencesinin etkisine ilişkin bulgular Tablo 31'de verilmektedir.

TABLO 31

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Yerleştirildikleri Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarını Tercihlerinde Yasanın Sağladığı İşe Girme Güvencesinin Etkisini Gösterir Dağılım

Etki Derecesi	Sayı	%
Oldukça etkili oldu	345	59,5
Çok az etkili oldu	141	24,3
Etkili olmadı	79	13,6
Bu konuda fikrim yok	15	2,6
TOPLAM	580	100

Tablo 31'de görüldüğü gibi öğrenciler, öğrenim gördükleri öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokulu, üniversiteye girişte tercihleri arasına alırken, parasız yatılı ve bursluğunun sağladığı işe girme güvencesinin oldukça etkili olduğunu belirtmektedirler (% 59.5). "Çok az etkili oldu" diyenlerin oranı % 24.3'tür. Bunu % 13.6 ile "etkili olmadı" diyenler izlemektedir. "Bu konuda fikrim yok" diyenler çok düşük bir oran oluşturmaktadır (% 2.6).

Zorunlu Hizmeti Tamamladıktan Sonra Öğretmenlik Mesleğinden Ayrılma Durumu

Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin zorunlu hizmetlerini tamamladıktan sonra meslekten ayrılma konusundaki eğilimlerine ilişkin bulgular Tablo 32'de görülmektedir.

TABLO 32

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Zorunlu Hizmetlerini Tamamladıktan Sonra Meslek Değişirme Konusundaki Düşüncelerinin Dağılımları

Görüş	Sayı	%
Kesinlikle düşünüyorum	108	18.6
Kesinlikle düşünmüyorum	225	38.8
Bu konuda kararsızım	247	42.6
TOPLAM	580	100

Tablo 32'den anlaşıldığı gibi parasız yatılı ve burslu öğrencilerin zorunlu hizmetlerini tamamladıktan sonra, öğretmenliği bırakıp başka bir işte çalışma konusunda %42.6 bir oranla "kararsız" oldukları, meslekten "kesinlikle ayrılmayı düşünmeyenler" in %38.8 olduğu görülmektedir. "Kesinlikle düşünüyorum" diyenlerin oranı ise %18.6'dır.

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Başladıklarında Ek Bir İş Yapıp Yapmama Konusundaki Düşünceleri

Deneklerin öğretmenlik mesleğine başladıklarında ek bir iş yapip yapmama konusundaki düşüncelerine ilişkin bulgular Tablo 33'de verilmektedir.

TABLO 33

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleği Dışında Ek Bir İş Yapıp Yapmama Konusundaki Görüşlerinin Dağılımları

Görüş	Sayı	%
Öğretmenlikten elde ettiğim gelir yeterli olmazsa düşünürüm.	358	61.7
Öğretmenlikten elde ettiğim gelir yeterli olmasa bile düşünmem.	41	7.1
Öğretmenlikten elde edeceğim gelirin yeteceğine inanıyorum bu nedenle düşünmem.	73	12.6
Öğretmenlikten elde edeceğim gelir yeterli olsa bile düşünürüm.	108	18.6
TOPLAM	580	100

Tablo 33'de görüldüğü gibi deneklerin %61.7'si öğretmenlikten elde edilen gelirin düşük olması halinde ek bir iş düşünmektedir. Öğretmenlikten elde edeceği gelir yeterli olsa bile ek iş yapmayı düşünenlerin oranı % 18.6'dır. Gelirin yeterli olacağına inanıpta ek bir iş yapmayı düşünmeyenler % 12.6'lık bir oran oluşturmaktadırlar. Gelir yeterli olmasa bile ek iş yapmayı düşünmem diyenlerin oranı ise % 7.1 ile düşüktür. Görüldüğü gibi öğretmen adaylarının % 80,3 lük bir oranla büyük bir bölümü, ileride ek gelir sağlamak için ek bir iş yapmak düşüncesindedirler.

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Öğretmenlerin Kamuya Ait Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumlarının Dışında, Ücretli Ders Vermelerine İlişkin Görüşleri

Deneklerin, Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin evlerinde veya özel işyerlerinde ücretli ders vermelerine ilişkin görüşleri ile ilgili bulgular Tablo 34'de görülmektedir.

TABLO 34

Parasız Yatılı ve Burslu Öğrencilerin Devlet Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Özel Ders Vermelerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımları

Görüş	Sayı	%
Uygun buluyorum	268	46.2
Uygun bulmuyorum	204	35.2
Bu konuda fikrim yok	108	18.6
TOPLAM	580	100

Tablo 34'de görüldüğü gibi deneklerin yarıya yakını özel ders vermeyi uygun görmektedir. Uygun bulmayanların oranı %35.2'dir. Fikrim yok diyenler ise %18.6'lık bir oran oluşturmaktadır. Bu durum toplumumuzda öğretmenlerimizin özel ders vermeleri konusundaki şikayetlerine karşın, öğretmen adaylarının yarısına yakınının özel ders vermeyi "uygun" bulduğu, sadece üçte birden biraz fazlasının (% 35.2) bunu uygun bulmadığını göstermektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın "dördüncü" alt problemi, parasız yatılı ve burslu öğrencilerin üçüncü sorunun alt bölümlerine verdikleri cevaplarla cinsiyetleri, babalarının mesleği ve babalarının öğrenim düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı saptanmasına yöneliktir. Bu amaçla uygulanan X^2 sınamasının sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Cinsiyet

Sorunun birinci alt bölümünde, öğrencilerin üçüncü soruya verdikleri cevaplarla cinsiyet arasında bir ilişki var mıdır? sorusu yer almıştır.

Elde edilen tablolar için cinsiyet değişkeninin, diğer değişkenlerle bağımlı olup olmadıklarını incelemek üzere X^2 değerleri Tablo 35'de verilmiştir.

Tablo 35'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, cinsiyet değişkeni ile tablolaması yapılan değişkenlerden (sorulardan); öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih sırası, parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi, öğretmenliği seçme tavsiyesi, meslek düzeyinde yükselim beklentisi, öğretmen yetiştirmede alan derslerinin önemi hakkında görüş, parasız yatılılık ve bursluluğun sağladığı işe girme güvencesinin öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih etmedeki etkisi, öğretmenliğin yanısıra ek bir iş yapma isteği ile devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin ücretli ders vermeleri hakkındaki görüş arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Cinsiyet ile diğer değişkenler arasında ise bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Babanın Öğrenim Düzeyi

Dördüncü alt problemin ikinci alt boyutunda öğrencilerin üçüncü soruya verdikleri cevaplarla, babanın öğrenim düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığı sorulmuştur.

TABLO 35

Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Cinsiyet Değişkeni İçin Hesaplanan X² Değerleri

Cinsiyet	X ²	SD
Öğrenim Görülen Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Sırası.....	27.926+	9
Öğretmenlik Mesleğine Duyulan İlişi.....	8.237	4
Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Tercihler Üzerindeki Etkisi.....	41.992+	4
Başka Bir Yüksekoköğretim Kurumunu Kazanma Durumunda Öğretmen Yetiştiren Fakülte ve Yüksekokulu İlk On Tercih Arasına Alma Durumu.....	2.593	2
Öğretmenliği Seçme Tavsiyesi.....	46.853+	2
Öğretmenliğe Toplumda Verilen Değer.....	0.629	4
Öğretmenliğe Kazancı Yönünden Verilen Değer.....	4.068	4
Öğretmenliğe İş Zevki Yönünden Verilen Değer.....	7.146	4
Türkiye'nin Bölgelerine Göre Öğretmenlik Yapma Koşulları ile İlgili Bilgi Düzeyi.....	1.571	2
Bölgelere Göre Çalışmak İsteği.....	5.757	7
Meslek Düzeyinde Yükselim Beklentisi.....	8.772+	3
Akademik Düzeyde Yükselim Beklentisi.....	2.217	3
Öğretmen Yetiştirme Hakkındaki Görüş.....	4.293	2
Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Alınacak Öğrencilere Uygulanacak Sınav Hakkında Görüş.....	4.616	5
3580 Sayılı Yasanın Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Başarılı ve İstekli Öğrencilerin Gelmesindeki Etkisi Hakkında Görüş.....	1.530	4
Öğretmen Yetiştirmede Alan Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	11.943+	4
Öğretmen Yetiştirmede Genel Kültür Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	5.764	4
Öğretmen Yetiştirmede Meslek Bilgisi Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	7.479	4
Öğretmenlik Yapma İsteği.....	4.613	3
Parasız Yatılılık ve Bursluluğun Sağladığı İşe Girme Güvencesinin Öğrenim Görülen Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Etmedeki Etkisi.....	12.855+	3
Zorunlu Hizmet Sonrasında Öğretmenliği Bırakıp, Başka Bir İşte Çalışma İsteği.....	2.099	2
Öğretmenliğin Yanısıra Ek Bir İş Yapma İsteği.....	49.787+	3
Devlet Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Ücretli Ders Vermeleri Hakkında Görüş.....	11.839+	2

+ P<.05

Elde edilen tablolar için, babanın öğrenim düzeyi değişkeninin diğer değişkenlerle ilişki olup, olmadıklarını incelemek üzere X^2 değerleri Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36'nın incelenmesinden anlaşılabacağı gibi babanın öğrenim düzeyi ile; tablolaması yapılan değişkenlerden (sorulardan) "parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi", "Öğretmenliği seçme tavsiyesi", "öğretmenliğin yanısıra ek bir iş yapma isteği", ile "devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin ücretli ders vermeleri hakkındaki görüş" arasında ilişkinin olduğu, buna karşın diğer değişkenlerle bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Babanın Mesleği

Dördüncü alt problemin, üçüncü alt sorusunda ise "öğrencilerin üçüncü soruya verdikleri cevaplarla, baba mesleği arasında bir ilişki olup olmadığı" sorulmuştur.

Elde edilen tablolar için baba mesleği değişkeninin diğer değişkenlerle bağımlı olup olmadıklarını incelemek üzere X^2 değerleri Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, baba mesleği ile; tablolaması yapılan değişkenlerden (sorulardan), "parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi", "öğretmenliği seçme tavsiyesi", "öğretmenliğe kazanç yönünden verilen değer" ile "öğretmenlik yapma isteği" arasında ilişki olduğu diğer, değişkenlerle ise bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

TABLO 36

Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Babanın Öğrenim Düzeyi Değişkeni İçin Hesaplanan X^2 Değerleri

	X^2	SD
Babanın Öğrenim Düzeyi		
Öğrenim Görmüş Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Sırası.....	26.365	27
Öğretmenlik Mesleğine Duyulan İlgisi.....	15.998	12
Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Tercihler Üzerindeki Etkisi.....	42.252+	12
Başka Bir Yüksekokul Kurumunu Kazanma Durumunda Öğretmen Yetiştiren Fakülte ve Yüksekokulu İlk On Tercih Arasına Alınma Durumu.....	6.244	6
Öğretmenliği Seçme Tavsiyesi.....	28.281+	6
Öğretmenliğe Toplamda Verilen Değer.....	16.595	12
Öğretmenliğe Kazancı Yöntünden Verilen Değer.....	16.194	12
Öğretmenliğe İş Zevki Yöntünden Verilen Değer.....	20.901	12
Türkiye'nin Bölgelerine Göre Öğretmenlik Yapma Koşulları ile İlgili Bilgi Düzeyi.....	2.511	6
Bölgelere Göre Çalışmak İsteği.....	32.339	21
Meslek Düzeyinde Yükselim Beklentisi.....	16.027	9
Akademik Düzeyde Yükselim Beklentisi.....	4.912	9
Öğretmen Yetiştirme Hakkındaki Görüş.....	5.140	6
Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Alınacak Öğrencilere Uygulanacak Sınav Hakkında Görüş.....	13.804	15
3580 Sayılı Yasanın Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Başarılı ve İstekli Öğrencilerin Gelmesindeki Etkisi Hakkında Görüş.....	11.012	12
Öğretmen Yetiştirilmede Alan Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	4.570	12
Öğretmen Yetiştirilmede Genel Kültür Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	6.575	12
Öğretmen Yetiştirilmede Meslek Bilgisi Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	13.720	12
Öğretmenlik Yapma İsteği.....	13.074	9
Parasız Yatılılık ve Bursluluğun Sağladığı İşe Girme Güvencesinin Öğrenim Görmüş Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Etmedeki Etkisi.....	14.254	9
Zorunlu Hizmet Sonrasında Öğretmenliği Bırakıp, Başka Bir İşe Çalışma İsteği.....	8.875	6
Öğretmenliğin Yanısıra Ek Bir İş Yapma İsteği.....	17.762+	9
Devlet Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Ücretli Ders Vermeleri Hakkındaki Görüş.....	18.403+	6

+ P<05

TABLO 37

Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Baba Mesleği Değişkeni İçin Hesaplanan X^2 Değerleri

		X^2	SD
Babanın Mesleği	Öğrenim Görülen Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Sırası.....	21.026	27
"	Öğretmenlik Mesleğine Duyulan İlgisi.....	14.032	12
"	Parasız Yatılı ve Bursluluk Uygulamasının Tercihler Üzerindeki Etkisi.....	37.933+	12
"	Başka Bir Yüksekokul Eğitim Kurumunu Kazanma Durumunda Öğretmen Yetiştiren Fakülte ve Yüksekokulu İlk On Tercih Arasına Alınma Durumu.....	11.833	6
"	Öğretmenliği Seçme Tavsiyesi.....	20.262+	6
"	Öğretmenliğe Toplamda Verilen Değer.....	14.975	12
"	Öğretmenliğe Kazanıcı Yönünden Verilen Değer.....	21.833+	12
"	Öğretmenliğe İş Zevki Yönünden Verilen Değer.....	6.451	12
"	Türkiye'nin Bölgelerine Göre Öğretmenlik Yapma Koşulları İle İlgili Bilgi Düzeyi.....	7.354	6
"	Bölgelere Göre Çalışmak İsteği.....	20.943	21
"	Meslek Düzeyinde Yükselim Beklentisi.....	8.480	9
"	Akademik Düzeyde Yükselim Beklentisi.....	4.270	9
"	Öğretmen Yetiştirme Hakkındaki Görüş.....	7.813	6
"	Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Alınacak Öğrencilere Uygulanacak Sınav Hakkında Görüş.....	19.240	15
"	3580 Sayılı Yasanın Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Başarılı ve İstekli Öğrencilerin Gelmesindeki Etkisi Hakkında Görüş.....	4.485	12
"	Öğretmen Yetiştirmede Alan Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	5.535	12
"	Öğretmen Yetiştirmede Genel Kültür Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	13.920	12
"	Öğretmen Yetiştirmede Meslek Bilgisi Derslerinin Önemi Hakkında Görüş.....	5.247	12
"	Öğretmenlik Yapma İsteği.....	19.513+	9
"	Parasız Yatılılık ve Bursluluğun Sağladığı İşe Girme Güvencesinin Öğrenim Görülen Fakülte ve Yüksekokulu Tercih Etmedeki Etkisi.....	13.680	9
"	Zorunlu Hizmet Sonrasında Öğretmenliği Bırakıp, Başka Bir İşte Çalışma İsteği.....	4.127	6
"	Öğretmenliğin Yanısıra Ek Bir İş Yapma İsteği.....	12.701	9
"	Devlet Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Ücretli Ders Vermeleri Hakkındaki Görüş.....	6.383	6

+ P<05

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak, ulaşılan sonuçlar ve öneriler verilmiştir.

Sonuçlar

3580 Sayılı Yasa ile getirilen öğretmen yetiştirmede parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasına ilişkin olarak yapılan bu araştırmada, elde edilen bulgular ışığında, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından parasız yatılılık ve bursluluk kontenjanı verilen Eğitim Fakültelerinin, biyoloji, fizik, kimya, matematik, coğrafya ve tarih öğretmenliği dallarının 1988 ve 1990 yıllarındaki taban ve tavan puanları ortalamasının, bu fakültelerin bağlı olduğu üniversitelerin, Fen-Edebiyat fakültelerinin biyoloji, fizik, kimya, matematik coğrafya ve tarih bölümlerinin taban ve tavan puanları ortalamasından yüksek olduğu saptanmıştır. Buna bağlı olarak, 1988 yılındaki taban ve tavan puanlar ortalaması arasındaki farkın 1990 yılında daha da büyüyerek devam ettiği görülmüştür. Uygulamanın ilerideki yıllarda daha etkili olacağı ve aradaki farkın daha da açılacağı beklenebilir.

2- 1988 ve 1990 yıllarında, öğretmen yetiştiren kurumlara yapılan ilk on tercih sıralamasında farklılaşma olduğu bulunmuştur. Bu çerçevede, 1990 yılında, 1988 yılına göre ilk on tercih sıralamasında yüzde yüze varan bir artışın olduğu gözlenmektedir. Bu durum, öğretmen yetiştiren kurumlara ilginin 1990 yılında arttığı sonucunu doğurmaktadır. Bu sonucun ortaya çıkmasında büyük ölçüde 3580 Sayılı Yasa'yla getirilen parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının etkili olduğu ileri sürülebilir.

3- Parasız yatılı ve burslu deneklerin, yaklaşık üçte ikisinin erkek olduğu, yüzde ellisine yakınının erkek veya kız meslek ve diğer teknik liselerinden mezun olduğu ve mezun oldukları liselerin yüzde ellisinden fazlasının İç-Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde bulunduğu; ayrıca deneklerin yarısından fazlasının Teknik Eğitim ve Mesleki Eğitim Fakültelerinde öğrenimlerini sürdürdükleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Deneklerin yarısına yakınının babasının ilkökul mezunu olduğu ve büyük bir çoğunluğunun memur işçi ve çiftçi olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki bulgular, öğretmenliğin Türkiye'de hala bir erkek mesleği olduğunu, öğretmen ihtiyacının mesleki ve teknik alanda yoğunlaştığını ve öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun, orta ve alt toplumsal sınıflardan geldiğini göstermektedir.

4- Parasız yatılı ve burslu öğrenciler, öğretmen yetiştiren kurumları ilk on tercihleri arasında çoğunluk sırasıyla, on, dokuz, sekiz, yedi ve birinci sıralarda tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum, öğretmen yetiştiren kurumların ilk sıralarda tercih edilmediği biçiminde yorumlanabilir.

5- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerine bakıldığında, bu ilginin yüksek olduğu görülmektedir (% 63.1). Ayrıca, parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih etmede belirgin bir etkisinin olduğu izlenmektedir (% 57.2). Bu durum, öğretmenlik mesleğinin, parasız yatılı ve burslu öğrenciler tarafından istenilen bir meslek olduğunu ve bu istek ve ilgide ,parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının da etkili olduğu biçiminde değerlendirilmiştir.

6- Parasız yatılı ve burslu öğrenciler, başka bir yükseköğretim kurumunu kazanmaları durumunda bile, öğretmen yetiştiren kurumları tercihleri arasına alma konusunda kararlı görünmektedirler. Öğrencilerin

üçte ikisinin, öğrenim gördükleri fakülte veya yüksekokulu tercih ederken, başkalarından ya hiçbir öneri almadıkları yada çok az öneri aldıkları görülmektedir. Bu durum, öğretmen yetiştiren kurumlarda öğrenim gören parasız yatılı ve burslu öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelme konusunda kendilerinin istekli oldukları biçiminde değerlendirilmiştir.

7- Parasız yatılı ve burslu öğrenciler öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerine beş üzerinden 3.52 lik bir değer vermişlerdir. Öğretmenlik mesleğinin, herhangi bir yüksekokul veya fakülte bitirildikten sonra kazanılan diğer mesleklere göre kazanç ve gelir yönünden karşılaştırıldığında ise beş üzerinden, 2,55 lik bir değer verdikleri görülmektedir. Öğretmen olarak çalışmanın vereceği zevkin ortalaması ise, beş üzerinden 3.83 tür. Buna göre öğrenciler, öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerini iyi ile orta arasında, vereceği çalışma zevkini iyiye yakın, sağlayacağı, kazancı ise düşük olarak değerlendirmektedirler.

8- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki yaşam ve öğretmenlik koşulları hakkında, bazı şeyler bildiklerini fakat, bu bilginin yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Bu durum, öğrencilerin Türkiye'deki yaşam ve öğretmenlik yapma koşulları hakkında yeterince bilgi edinemediklerini göstermektedir.

9- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin yarısından fazlasının, iklim, gelişmişlik ve çalışma koşulları nedeniyle, Ege Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde çalışmak istedikleri görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin genellikle kıyı bölgelerinde çalışmak istedikleri biçiminde değerlendirilebilir.

10- Parasız yatılı ve burslu öğrenciler, öğretmenlik mesleğinin kendilerine sağlayacağı yükselme olanakları hakkında, meslek düzeyinde

beklentilerinin olmasına rağmen, akademik düzeyde fazlaca bir yükselme olanağı bulamayacaklarını belirtmektedirler. Bu durum, meslekte yükselme şans ve ortamının, akademik alandaki şans ve ortamdan daha fazla görüldüğü biçiminde yorumlanabilir.

11- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin yarısından fazlası, öğretmenlerin üniversitelere bağlı fakülte ve yüksek okullarda yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Yarısına yakını da öğretmen yetiştiren kurumlara ÖSS+ÖYS+Özel Sınav ile öğrenci alınmasını istemektedirler. Bu durum, öğrencilerin öğretmenlerin üniversitelerde, akademik bir ortamda daha iyi yetişecekleri görüşünde olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrencilerin iki aşamalı üniversite sınavına ek olarak, özel bir sınavla alınmasının istenmesi, adayların öğretmen adaylarında bilgi yanında başka özelliklerin de olması gerektiği görüşünü taşıdıkları biçiminde yorumlanabilir.

12- Parasız yatılı ve burslu öğrenciler, 3580 Sayılı Yasayla getirilen uygulamanın, öğretmen yetiştiren kurumlara başarılı ve istekli öğrencilerin gelmesini olumlu olarak etkilediği görüşündedirler. Bu durum, öğretmen yetiştirmede izlenen ve izlenebilecek olası desteklemelerinin, öğretmen yetiştiren kurumlara gelen öğrencilerin istem düzeyini yükseltebileceği biçiminde yorumlanabilir.

13- Parasız yatılı ve burslu öğrenciler, öğretmen yetiştiren kurumlarda okutulan derslerin önem derecesini, meslek bilgisi dersleri ve alan dersleri için, oldukça ve çok arasında, genel kültür dersleri için de, az ve oldukça arasında belirtmektedirler. Bu durum izlenen programlarda yer alan genel kültür derslerinin içerik ve öğretim yöntemleri bakımından yetersiz bulunmasının bir sonucu olarak düşünülebilir.

14- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin yarısından fazlasının, okul-

larını bitirdikten, sonra zorunlu hizmet olmasa bile, öğretmenlik yapma eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu durum, bu öğrencilerin öğretmenlik mesleğine karşı bir ilgi ve istekle yaklaştıkları sonucunu ortaya koymaktadır.

15- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, % 59.5'i 3580 Sayılı Yasa'nın sağladığı işe girme güvencesinin, bu kurumları tercih etmelerinde etkili olduğu görüşündedirler. Bu durum, öğrencilerin, mezuniyet sonrasındaki işe girme güvencesinin tercihlerini etkilediği biçiminde değerlendirilebilir.

16- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerden, zorunlu hizmetlerini tamamladıktan sonra, öğretmenliği bırakıp, başka bir işte çalışma konusunda "kararsız" olanlar oranı "kesinlikle ayrılmam" diyenlerin oranından yüksektir (%42.6, %38.8). Ayrılmayı düşünmeyenlerin oranı da % 16'dır. Buradan, öğrencilerin yarısından çoğunun ilerideki çalışma yaşamları konusunda yeterince kararlı olmadıkları sonucu çıkarılabilir.

17- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, öğretmenlik mesleğine başladıklarında, öğretmenlik mesleğinden elde ettikleri gelir yeterli olmazsa, ek bir iş yapmak istedikleri görülmektedir.

18- Öğretmenlerin, özel yerlerde ücretli ders vermesini uygun bulan öğrencilerin oranı uygun bulmayanlardan daha yüksektir. Bu durum, öğrencilerin, öğretmenlerin özel ders vermelerini doğal gördükleri biçiminde değerlendirilebilir.

19- Öğrencilerin cinsiyeti ile aşağıdaki değişkenler arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

a) Öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih sırası,

b) Parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi,

- c) Öğretmenliği seçme tavsiyesi,
- d) Meslek düzeyindeki yükselim beklentisi,
- e) Öğretmen yetiştirmede alan derslerinin önemi hakkında görüş,
- f) Parasız yatılılık ve bursluluğun sağladığı işe girme güvencesinin öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih etmedeki etkisi,
- g) Öğretmenliğin yanısıra ek bir iş yapma isteği,
- h) Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin özel yerlerde ücretli ders vermeleri hakkındaki görüş.

Yukarıdaki bulgulardan şu sonuçlar çıkarılabilir:

— Parasız yatılı ve burslu öğrenciler içerisinde kızların, öğrenim görülen fakülte ve yüksekokula, erkek öğrencilere oranla, daha çok ilk tercihlerle girdikleri görülmektedir. Bu durum, kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğini daha çok istedikleri biçiminde yorumlanabilir.

— Öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih etmede, parasız yatılı ve bursluluk uygulamasından erkeklerin, kızlara göre daha fazla etkilenmeleri görülmektedir.

— Meslek düzeyindeki yükselim beklentisi, erkeklerde kızlara göre daha fazladır. Bu durum, kızların yönetim görevi almadaki istemlerinin erkeklerinkinden düşük olduğunu göstermektedir.

— Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, öğretmen yetiştiren kurumlarda okutulan derslerden, alan derslerini daha önemli bulmaktadırlar.

— Erkek öğrenciler, öğretim görülen fakülte ve yüksekokulu tercih etmede, parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasının sağladığı işe girme güvencesinden daha çok etkilenmektedirler. Ayrıca erkek öğrencilerin,

öğretmen olduklarında ek bir iş yapma konusunda, kızlara göre daha fazla istekli oldukları görülmektedir. Bu durum, Türkiye'de gelecekte iş bulamama korkusunun erkeklerde, kızlara göre daha fazla olduğu, hala, ailenin ekonomik sorumluluğunu erkeğin üstlendiği biçiminde yorumlanabilir.

— Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin evlerinde veya özel binalarda ücretli özel ders vermelerine erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha hoşgörülü bakmaktadırlar. Bu bulgular, erkek öğrencilerin öğretmenlikten elde edilen gelirin yeterli olmadığı görüşünde oldukları biçiminde değerlendirilebilir.

20- Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin, babalarının öğrenim düzeyi ile aşağıdaki değişkenler arasında bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir.

a) Parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerinde etkisi,

b) Öğretmenliği seçme tavsiyesi,

c) Öğretmenliğin yanısıra ek bir iş yapma isteği,

d) Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin özel yerlerde ücretli ders vermeleri hakkındaki görüş.

Yukarıdaki bulgulardan şu sonuçlar çıkarılabilir:

— Babası okuma yazma bilmeyen, okuma-yazma bilip; bir okul bitirmemiş veya ilkokul mezunu olan öğrencilerin, öğrenim görülen fakülte ve yüksekokulu tercihlerinde, parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının daha çok etkisinde kaldıkları görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin ekonomik koşullar nedeniyle bu kurumları tercih ettikleri biçiminde yorumlanabilir.

— Babası yüksekokul ve üniversite mezunu olan öğrencilerin, öğretmenliği seçme önerisini daha çok aldıkları görülmektedir. Bu durum babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasına bağlı olarak, çocuklarının eğitimlerine daha fazla müdahale ettiği biçiminde yorumlanabilir.

— Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, öğretmenlikten elde ettikleri gelir yeterli olmazsa, ek bir iş yapmayı düşündüklerini belirtmektedirler. Bunlar arasında, babası okuma-yazma bilmeyen, okuma-yazma bilip de, bir okul bitirmemiş olanlarda ek bir iş yapma isteğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, eğitim düzeyi düşük ailelerden gelen öğrencilerin, babasının eğitim düzeyi yüksek olanlara göre, daha çok gelir elde etme isteği gösterdikleri biçiminde yorumlanabilir.

— Babası, ortaokul, lise, yüksekokul ve üniversite mezunu olan öğrencilerin, öğretmenlerin özel binalarda özel ders vermelerini uygun buldukları, buna karşın, babası okuma-yazma bilmeyen, okuma-yazma bilip de, bir okul bitirmemiş olan öğrencilerin, özel ders vermeyi uygun bulmadıkları görülmektedir. Bu durum, babasının eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin etik değerlere, babasının eğitim düzeyi yüksek olanlara göre daha bağlı oldukları biçiminde yorumlanabilir.

21- Öğrencilerin, baba mesleği ile aşağıdaki değişkenler arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

- a) Parasız yatılı ve bursluluk uygulamasının tercihler üzerindeki etkisi,
- b) Öğretmenliği seçme tavsiyesi,
- c) Öğretmenliğe kazanç yönünden verilen değer,
- d) Öğretmenlik yapma isteği.

Yukarıdaki bulgulardan şu sonuçlar çıkarılabilir:

— Parasız yatılılık ve bursluluk uygulamasından, babası işçi ve çiftçi olanların olumlu yönde etkilendikleri görülmektedir, ancak bundan en çok etkilenenlerin çiftçi çocukları olduğu izlenmektedir. Bu durum, öğretmenliği, daha çok alt ve orta gelir grupları arasında yer alan ailelerin çocuklarının seçtiği, ayrıca çiftçi (köylü) çocuklarının şehir yaşamını sürdürmelerinde parasız yatılılık ya da bursluluğun önemli olduğunu gösterebilir.

— Öğretmen yetiştiren kurumları tercih önerisini, babası memur olan öğrencilerin, daha fazla aldığı görülmektedir. Oysa, hiç bir öneri almayanlar arasında babası işçi olan öğrencilerin daha fazla olduğu izlenmektedir. Bu durum, çocukların meslek açısından yönlendirilmesinde, memurların işçilere göre daha fazla ilgili oldukları biçiminde yorumlanabilir. Bu bulgunun babanın eğitim düzeyi ile ilgili bulgu ile uyumlu olduğu görülmektedir.

— Öğrenciler, öğretmenlikten elde edilen geliri, üniversite mezunu diğer devlet memurlarının gelirine göre, orta ile düşük arasında görerek değerlendirmektedirler. Öğretmenlikten elde edilen geliri orta ve düşük arasında görenlerin başında, babası memur olan öğrenciler yer almaktadır. Bu durum babası memur olan öğrencilerin öğretmenliği üniversite bitirerek kazanılan diğer mesleklere göre daha az gelir getiren bir meslek olarak gördükleri biçiminde yorumlanabilir.

— Parasız yatılı ve burslu öğrencilerin % 38.8'i zorunlu hizmet olmasa bile öğretmenlik yapmayı istemektedirler. Bunlar arasında, çiftçi çocukları birinci sırada yer almaktadır. "Kesinlikle düşünmezdim" diyenler arasında ise, babası memur olanların birinci sırayı oluşturdukları görülmektedir. Bu durum, köylü çocuklarının öğretmen olmaya istekli olduklarını, memur çocuklarının ise, öğretmenliği kendileri için ideal bir meslek olarak görmediklerini göstermektedir.

Öneriler

Araştırma problemi çerçevesinde, elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlara dayanılarak şu önerilerde bulunulabilir.

1- Öğretmen yetiştirmede, 3580 Sayılı Yasa ile getirilen parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması, öğretmen yetiştiren kurumlara başarılı ve istekli öğrencilerin gelmesinde etkili olmuştur. Bu nedenle, desteklemenin sürdürülmesinde yarar görülmektedir.

2- Aday seçimi, öğretmen yetiştirmenin üç temel boyutundan biridir. Bugünkü öğrenci seçimi, merkezi sisteme dayanmakta ve daha çok zihinsel özellikleri ölçmeye yöneliktir. Bu hususun ilgililerce irdelenmesinde yarar vardır.

3- Öğretmen adayı parasız yatılı ve burslu öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, öğretmenliğin diğer mesleklere göre kazancının düşük olduğu görüşündedirler. Hiç şüphesiz bir mesleğin toplumsal konumunu belirleyen önemli öğelerden biri, o meslekten elde edilen gelirdir. Bu nedenle, öğrencilik yıllarında yapılan desteklemelerin yeterli olmadığı gerçeğinden hareketle, öğretmenlik mesleğinin toplumdaki hakettiği yeri alması için, öğretmenlerin daha iyi ekonomik koşullara kavuşturulması gerekmektedir.

4- Eğitim fakültelerine girişteki taban ve tavan puanlara bakıldığında, bu puanların, Fen-Edebiyat Fakültelerine girişteki taban ve tavan puanlardan yüksek olduğu görülmektedir. Oysa, Fen-Edebiyat Fakülteleri öğrencileri de sertifika programlarına katılarak öğretmenlik yapma hakkını elde etmektedirler. Bu ikili yapının yarar ve sakıncaları bakımından, değerlendirilmesi yararlı olacaktır.

5- Öğretmen yetiştiren kurum öğrencileri, Türkiye'deki yaşam ve öğretmenlik yapma koşulları hakkında bilgilendirilmeli ve öğrenciler

için bu amaca yönelik olarak planlanacak programlar çerçevesinde geziler düzenlenmelidir.

6. Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteklediği parasız yatılı ve burslu öğrencilerden ancak yarıdan biraz fazlası, zorunlu hizmet olmasa bile öğretmenlik yapmayı düşünmektedir. Oysa bu oranın daha yüksek olması beklenirdi. Bu nedenle, öğretmenliğin çekici bir meslek haline getirilmesi için, önlemler alınmalı ve gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

7. Parasız yatılı ve burslu öğretmen adayı öğrencilerden üçte ikisine yakını, öğretmenlikten elde edilen gelirin yeterli olmaması durumunda ek bir iş yapmayı düşünebileceklerini belirtmektedirler. Bu durum, öğretmen adaylarının ek bir iş yapmaya pek sıcak bakmadıklarını göstermektedir. Bu nedenle, öğretmenlere yaşamlarını sürdürebilecek yeterli gelir sağlamalı ve ek bir iş yapmak zorunda kalmaları önlenmelidir.

8- Öğrencilerin % 61.7'si öğretmenlikten elde edilen gelirin yeterli olmaması durumunda, ek bir iş yapmayı düşünmekte, % 46.2'si öğretmenlerin özel ders vermelerini uygun bulmaktadır. Daha öğretmen olmadan adayların ek iş ve özel ders konularına olumlu bakmaları meslek açısından olumsuz bir durumdur. Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmenlerin maddi durumlarının iyileştirilmesi için önlemler alması yanında bu konunun derslerde de öğretim elemanlarınca ele alınması ve ahlaki yönden tartışılmasında yarar vardır.

9- Öğrencilerin, meslek ve alan derslerine verdikleri önemin ortalaması, beş üzerinden dördün üzerinde olduğu halde, bu ortalama kültür derslerinde 3.49'a düşmektedir. Kültür dersleri öğretmen yetiştirme programlarının önemli bir boyutudur. Öğrencilerin kültür derslerine neden düşük değer verdiklerinin incelenmesi ve gerekli önlemlerin alınmasında yarar vardır.

10- Öğrencilerin % 25.9'unun meslek düzeyinde, % 42.2'sinin akademik düzeyde yükselmek isteyip de, bu konuda umutlu olmamaları yetişmeleri açısından olumsuz bir durumdur. Bunun için, öğretmen adayları mesleki ve akademik düzeydeki yükselmeleri konusunda, umutlandırılarak yönlendirilmelidir.

11- Bu araştırmada 3580 Sayılı yasanın ağırlıkla katkısı incelenmiştir. Bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalarında, Eğitim Fakülteleri'ni tercihte yasanın yanında katkısı olması muhtemel diğeri faktörlerin de, örneğinin, tercih sürecinin sosyolojik ve psikolojik yönlerinin, hatta, sürecin ekonomik boyutunun dikkate alınmasında ve irdelenmesinde yarar vardır.

12- Öğretmen olmaya istekli olmak, öğretmenlikte uzun zaman kalmayı garanti eder görülmemektedir. Yapılacak iş ülkenin bütün olanaklarını seferber ederek öğretmenliği cazip hale getirmek yoluyla meslekte sürekliliğinin sağlanmasına çalışmak olmalıdır.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya

- 1978 Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848–1940)
Ankara: Doğan Basımevi

ATAÜNAL, Aydoğan

- 1994 Türkiye'de İlkokul Öğretmeni Yetiştirme Sorunu (1923-1994)
Ankara Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü

BURSALIOĞLU, Ziya

- 1987 Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış
(Genişletilmiş yedinci baskı)
Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayınları

BÜLBÜL, Sudi

- 1979 "Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneği"
(Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- 1994 "Öğretmen Yetiştirmede Nitelik Sorunu"
1994 Dünya Tüketiciler Günü, Türk Eğitiminde Kalite Paneli
Ankara: Türk Standartları Matbaası

BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş

- 1987 "Genel Ortaöğretime Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumları Programlarının Dünü ve Bugünü" Öğretmen Yetiştiren Kurumların Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu, Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri 8-11 Haziran.
Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları

COMBS, A.W. ve R.A. Blume, A.J. Newman, H.L. Wass

- 1974 Education of Teachers: A Humanistic Approach to
Teacher Preparation
Boston: Allyn Bacon

COŞTUR, Recai

- 1989 "Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programları
Tercihleri, Bilişsel Tarzları ve Mesleki İlgileri Arasındaki
İlişkiler"
(Yayınlanmamış doktora tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

ÇAĞLAR, Doğan

- 1987 "Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Uygulamaların
Dünü Bugünü Yarını" Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim
Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu, Gazi
Eğitim, Mesleki Eğitim Teknik Eğitim Fakülteleri 8-11
Haziran
Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları

DARLING-HAMMOND, Linda ve G. Haggstrom, L.Hudson, J.Oakas

- 1987 Resources for Schooling: Teacher, Time, and
Opportunities To learn
Rand Wd 2986 November

DEMİRTAŞ, Abdullah

- 1987 "İlkokula Öğretmen Yetiştirme, Biçim ve Yaklaşımlar"
Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü,
Bugünü, Geleceği Sempozyumu. Gazi Eğitim, Mesleki
Eğitim Teknik Eğitim Fakülteleri 8-11 Haziran
Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları

DPT

- 1963 Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl, 1963-1967
Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası

DPT

- 1967 Kalkınma Planı, İkinci Beş Yıl, 1968–1972
Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası
- 1973 Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl, 1973–1977
Ankara: Başbakanlık Basımevi
- 1979 Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979–1983
Ankara: Başbakanlık Basımevi
- 1985 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985–1989
Ankara: Başbakanlık Basımevi

DUMAN, Tayyip

- 1988 "Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme"
(Yayınlanmamış doktora tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi

GIROUX, H.A. ve P. McLaren

- 1986 "Teacher Education and the Politics of Engagement; The Case for Democratic Schooling" Harvard Educational Review
Vol. 56 No 3 Copyright C President and Fellows Of Harvard College
Ohio: Miami University.

GRIFFITH, Francis

- 1983 "Teacher Are Part of the problem"
American Education
October

GÜÇLÜOL, Kemal

- 1987 "Öğretmen ve Öğretmen Yetiştirme"
Çağdaş Eğitim Eylül (1987) 136: 6–8

KARAGÖZOĞLU, Galip

- 1986 "Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme"
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin 17–19 Kasım 1986 tarihlerinde Ankara'da düzenlediği "Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü" (Çoğaltma)
- 1987 "Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme" Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu, Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri 8–11 Haziran
Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları
- 1988 "Toplumda Öğretmenlik Mesleğinin Yeri ve Sorunları"
Çağdaş Eğitim Ocak (1988) 118; 4–6

KAPTAN, Saim

- 1977 Bilimsel Araştırma Teknikleri
(Genişletilmiş İkinci Basım)
Ankara: Rehber Dağıtım
- 1991 "Öğretmen Yetiştirmede Alarm Zilleri Çalıyor"
Çağdaş Eğitim Şubat (1991) 164; 3–4

KAPTAN, Saim ve Diğerleri

- 1980 Öğretmen, Yetiştirme Üzerine Bir Araştırma
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

KARASAR, Niyazi

- 1981 Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi
(Üçüncü Baskı)
Ankara: Bahçelievler P.K. 33

- 1982 Bilimsel Araştırma Yöntemi
Ankara: Matbaş Matbaacılık ve Ambalaj Sanayii

KAVCAR, Cahit

- 1987 "Yüksek Öğretim Okulu'nun Öğretmen Yetiştirmedeki Yeri" Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri 8-11 Haziran
Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları

KAYA, Yahya Kemal

- 1981 İnsan Yetiştirme Düzenimiz
(Geliştirilmiş üçüncü baskı)
Ankara: Erk Basımevi

KOÇER, Hasan Ali

- 1967 Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)
Ankara: Yargıçoğlu Matbaası
- 1983 "İlkokul Öğretmeninin Yetiştirilmesi"
Cumhuriyet Döneminde Eğitim
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- 1987 Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu
Ankara: Uzman Yayınları

KÜÇÜKAHMET, Leyla

- 1976 Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları (Program Geliştirme Açısından Bir Yorum)
Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları
- 1993 Öğretmen Yetiştirme (Program ve Uygulamaları)
Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Matbaası

LOMBO, John M.

- 1971 Why Teacher Fail
Ohio: A Bell and Howell Company,
Columbus

MEB

- 1975 Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrası
(Öneriler, Konuşmalar, Kararlar)
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

- 1981A Onuncu Milli Eğitim Şûrası
(Öneriler, Konuşmalar, Kararlar)
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

- 1981B Milli Eğitimle İlgili Kanunlar I.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

- 1982 Onbirinci Milli Eğitim Şûrası
(Öneriler, Konuşmalar, Kararlar)
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

- 1989 Öğretmen Yetiştirme Danışma Kurulu Toplantısı
(Raporlar, Görüşmeler, Öneriler)
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

- 1990 Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol'un TBMM 1991 Yılı
Bütçe Konuşması
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

MEB

- 1991 Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü Brifingi
Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- 1992 Öğretmen Yetiştirmede Koordinasyon ve İşbirliği Toplantısı
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

MEGSB

- 1988A "İlköğretim Okulları İçin Öğretmen Yetiştirme
Sekiz Yıllık İlköğretim Geliştirme Planı
Komitesi İkinci Çalışma Grubu Raporu" (Çoğaltma)
- 1988B "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme"
XII. Milli Eğitim Şûrasına Sunulmak Üzere Hazırlanan
Rapor (Çoğaltma)
Ankara: MEGSB. Araştırma Planlama ve Koordinasyon
Kurulu Başkanlığı

OĞUZKAN, Ferhan

- 1983 "Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi"
Cumhuriyet Döneminde Eğitim
Ankara; Milli Eğitim Basımevi
- 1987 "Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmenin Dünü ve Bugünü"
Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü,
Bugünü, Geleceği Sempozyumu Gazi Eğitim, Mesleki
Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri 9-11 Haziran
Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları
- 1988 Öğretmenliğin Üç Yönü
(Genişletilmiş altıncı basım)
Ankara: Kadioğlu Matbaası

OZANKAYA, Özer

- 1976 Toplumbilime Giriş
Ankara: S.B.F. Basın Yayın Yüksekokulu Matbaası

ÖSYM

- 1989 1989 Öğrenci Seçme ve Yetiştirme Sınavı İkinci Basamak Kılavuzu

Ankara: ÖSYM Yayınları

- 1990A 1990 Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavında Adayların Yükseköğretim Programlarına İlişkin Tercihleri

Ankara: ÖSYM Yayınları

- 1990B 1988 Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavıyla Yükseköğretim Programlarına Yerleştirilen Adaylar

Ankara: ÖSYM Yayınları

- 1991 1991 Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavı İkinci Basamak Kılavuzu

Ankara: ÖSYM Yayınları

ÖZYÜREK, Leyla

- 1983 "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmede Eğilimler"
Milli Eğitim Dergisi Mart (1983) 60: 9–12

Resmi Gazete

- 1989 "Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun"
4 Temmuz 1989, 20215: 1–3

Resmi Gazete

- 1989 "Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Yönetmelik"
4 Temmuz 1990, 20215:301-37

SARACALOĞLU, Asuman Seda

- 1992 Türk ve Japon Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması
İzmir; Ege Üniversitesi Basımevi

SERENGİL, Faruk Kadri

- 1987 "Temel Eğitimde 1. Kademeye Öğretmen Yetiştirme Problemi" Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri 8-11 Haziran
Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları

SÖZER, Ersan

- 1991 Türk Üniversitelerinde Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Öğretmenlik Davranışlarını Kazandırma Yönünden Etkililiği
Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

ŞEREN, Mehmet

- 1982 "Türkiye'de Köye Öğretmen Yetiştirme Deneyimi Köy Enstitüleri Sistemi"
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi

TANNER, Roger

- 1986 "The Teacher Education Reform"
Swedish National Board of Education Information Section Garnisons tryckeriet, Stockholm

TEKİN, Halil

- 1973 "Yabancı Diller ve Gazi Eğitim Enstitüleri Öğrencilerinin
Bu Okullara Girmelerinde Etkili Olan Etmenler"
(Yayınlanmamış doktora tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

TETENBAUM, Toby J. ve Thomas A. Mulkeen

- 1986 "Designing Teacher Education for the Twenty-first
Century"
Journal of Higher Education
Vol. 57 No. 6 (November/Desember 1986)
Ohio: State University Press

TÜRKOĞLU, Adil

- 1988 Eğitim Yüksekokulları Program Uygulamalarında
Karşılaşılan Sorunlar
Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi

UYSAL, Şefik

- 1969 "Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise
Öğrencilerinin Meslek Seçimleri"
(Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi

UZER, Ayşe Sibel

- 1987 "Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarının
Tercihleri ile Kendi Yetenek İlgi ve Mesleki Olgunluk
Düzeyleri arasındaki İlişkiler"
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

EK

ARAŞTIRMA ANKETİ

Değerli Öğretmen Adayı,

Öğretmen yetiştirmede 3580 Sayılı Yasayla getirilen "Parasız yatılılık ve Bursluluk" uygulamasına ilişkin olarak, yürütmekte olduğum bir araştırma nedeniyle sizin görüşlerinizin alınmasına gerek duyulmuştur.

Araştırmanın amacı, ilk on tercihiyle öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarından birine kayıt yaptırmış ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan burs alan veya parasız yatılılık hakkı kazanmış öğrencilerin, bireysel özelliklerini ve bu kurumları tercih etmelerinde rol oynayan etkenleri saptamaya yöneliktir.

Anketle elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Bu nedenle, adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

İlginize teşekkür ederim.

Mehmet ŞEREN

Gazi Üniversitesi

Gazi Eğitim Fakültesi

Öğretim Elemanı

BÖLÜM - I

Bu bölümde, kendi durumunuzla ilgili sorular yer almaktadır. Durumunuza uygun olan seçeneğin baş tarafındaki parantez ( ) içine, bir (x) işareti koyarak cevabınızı belirtiniz :

Cevapsız soru bırakmayınız.

1. Cinsiyetiniz ?

( ) 1. Erkek

( ) 2. Kız

2. Fakülte veya yüksekokulunuz ?

( ) 1. Gazi Eğitim Fakültesi

( ) 2. Teknik Eğitim Fakültesi

( ) 3. Mesleki Eğitim Fakültesi

( ) 4. Fen Edebiyat Fakültesi

( ) 5. Bolu Eğitim Yüksekokulu

( ) 6. Kastamonu Eğitim Yüksekokulu

( ) 7. Kırşehir Eğitim Yüksekokulu

( ) 8. Ankara Eğitim Yüksekokulu

( ) 9. Kız Sanat Eğitimi Yüksekokulu

( ) 10. Sanat Eğitimi Yüksekokulu

3. Hangi tür bir lise ya da dengi bir okulu bitirdiniz ?

( ) 1. Genel Lise

( ) 2. Öğretmen Lisesi

( ) 3. Ticaret Lisesi

( ) 4. Erkek ya da Kız Meslek Lisesi, diğer Teknik Liseler

( ) 5. İmam-Hatip Lisesi

( ) 6. Sağlık Lisesi

( ) 7. Diğer bir lise ya da dengi okul

(belirtiniz).....

4. Mezun olduğunuz lise hangi coğrafi bölgede bulunmaktadır?

- ( ) 1. Marmara
- ( ) 2. Karadeniz
- ( ) 3. Ege
- ( ) 4. Akdeniz
- ( ) 5. İç Anadolu
- ( ) 6. Güneydoğu Anadolu
- ( ) 7. Doğu Anadolu
- ( ) 8. Türkiye dışında bir yer.

5. Babanızın ğrenim düzeyi ?

- ( ) 1. Okuma - yazma bilmiyor
- ( ) 2. Okuma - yazma biliyor ; fakat bir okul bitirmemiş
- ( ) 3. İlkokul mezunu
- ( ) 4. Ortaokul mezunu
- ( ) 5. Lise veya dengi okul mezunu
- ( ) 6. Yüksekokul veya niversite mezunu

6. Babanızın mesleği aşağıdaki gruplardan hangisine girer ?

- ( ) 1. Memur
- ( ) 2. Tüccar
- ( ) 3. Çiftçi
- ( ) 4. İşçi
- ( ) 5. Serbest Meslek
- ( ) 6. Esnaf ve Sanatkar
- ( ) 7. Sanayici
- ( ) 8. Diğer (yazınız) .....

BÖLÜM - II

Bu bölümde, öğrenim gördüğünüz fakülte veya yüksekokulu tercih nedenlerinizle ilgili sorular yer almaktadır. Size en uygun seçeneğin başındaki parantezin içine (x) koyarak cevabınızı belirtiniz.

1. Öğrenim gördüğünüz fakülte ya da yüksekokul üniversite seçme sınavı tercih formunda kaçınıcı tercihiniz idi ?

- ☐ 1. Birinci tercihimdi
- ☐ 2. İkinci tercihimdi
- ☐ 3. Üçüncü tercihimdi
- ☐ 4. Dördüncü tercihimdi
- ☐ 5. Beşinci tercihimdi
- ☐ 6. Altıncı tercihimdi
- ☐ 7. Yedinci tercihimdi
- ☐ 8. Sekizinci tercihimdi
- ☐ 9. Dokuzuncu tercihimdi
- ☐ 10. Onuncu tercihimdi

2. Öğretmenlik mesleğine ilginiz, öğrenim gördüğünüz fakülte veya yüksekokulu ilk on tercihiniz arasına almanızda ne kadar etkili olmuştur ?

- ☐ 1. Çok
- ☐ 2. Oldukça
- ☐ 3. Az
- ☐ 4. Çok az
- ☐ 5. Hiç

3. Parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması, öğrenim gördüğünüz fakülte veya yüksekokulu tercih etmeniz ne kadar etkili olmuştur?

- ( ) 1. Çok
- ( ) 2. Oldukça
- ( ) 3. Az
- ( ) 4. Çok az
- ( ) 5. Hiç

4. Öğretmen yetiştiren bir yükseköğretim kurumundan başkasını kazanacağınızdan emin olsaydınız yine de öğretmen yetiştiren bir fakülte veya yüksekokulu ilk on tercihiniz arasına alır mıydınız ?

- ( ) 1. Kesinlikle alırdım,
- ( ) 2. Alıp almamak arasında kararsız kalırdım
- ( ) 3. Kesinlikle almazdım,

5. Üniversite Seçme Sınavına girmeden önce, tercih formlarınızı doldurduğunuz sırada, aileniz, yakınlarınız ya da arkadaşlarınızdan, öğretmen yetiştiren bir yükseköğretim kurumunu tercih etmeniz konusunda bir öneri aldınız mı ?

- ( ) 1. Çoğunlukla tercih etmem önerilmişti,
- ( ) 2. Çok az kişi tercih etmemi önerdi,
- ( ) 3. Hiç bir öneri almadım,

BÖLÜM - III

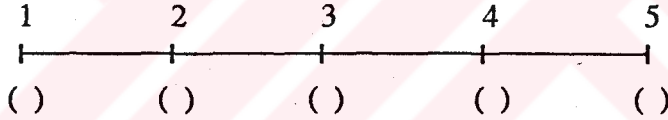
Bu bölümdeki sorular, sizin öğretmenlik mesleği ve bu mesleğin size sağlayabileceği olanakların neler olabileceği hakkındaki görüşlerinizi saptamak amacı ile hazırlanmıştır.

Aşağıdaki sorularda yer alan seçeneklerden sizin görüşünüze uyan ya da en yakın olan bir tanesini seçiniz ve altındaki ya da yanındaki parantezin içine bir (x) işareti koyunuz.

1. Toplumumuzda mevcut ve ANCAK BİR YÜKSEK ÖĞRENİM YAPTIKTAN SONRA KAZANILABİLEN TÜM İŞ ÇEŞİTLERİNİ onlara TOPLUMDAKİ YERLERİ bakımından verdiğiniz değerlere göre beş gruba ayırıp, değeri en düşük olan gruba (1) ondan daha yüksek olanlara sırasıyla (2), (3), (4) ve en yüksek değer tanıdığınız iş grubuna da (5) değer verseniz ; öğretmenliğe diğer işlere göre TOPLUMDAKİ YERİ yönünden (1) ile (5) arasında hangi değeri verirdiniz ?

(En düşük)

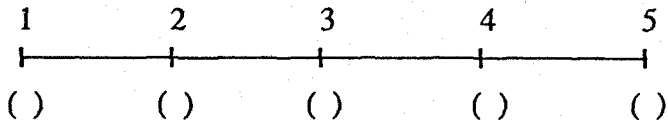
(En yüksek)

2. Toplumumuzda serbest meslek sahiplerini, özel iş yerlerinde çalışanları ve subayları dışarıda tutarak üniversite mezunu devlet memurlarını AYLIK TÜM KAZANÇLARINA (maaş + ek ücret vb) göre beş gruba ayırıp, kazancı en düşük olan gruba (1) ağırlık, daha yüksek olanlara sırasıyla (2),(3),(4) ve en yüksek olan gruba da (5) ağırlık versek, size göre öğretmenler AYLIK KAZANÇLARI bakımından hangi grupta yer alırlar ?

(En düşük)

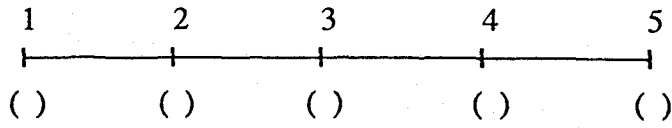
(En yüksek)

3. Toplumumuzda mevcut ve ANCAK BİR YÜKSEK ÖĞRENİM YAPTIKTAN SONRA KAZANILABİLEN TÜM MESLEKLERİ, o meslekte ne derecede ZEVLKLE çalışabileceğinizi dikkate alarak beş gruba ayırırsanız ve bunları en az zevk alacağınız mesleklere (1), ondan daha çok zevk alacaklarınıza da sırasıyla (2), (3), (4) ve en çok zevk alacaklarınıza da (5) değer tanısanız, ÖĞRETMENLİĞE SİZE VERECEĞİ ÇALIŞMA ZEVLKİNE GÖRE hangi değeri verirdiniz ?

(En az)

(En çok)

4. Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki yaşam ve öğretmenlik yapma koşulları konusunda yeterli ve doğru bilginiz var mı ?

- ( ) 1. Yeteri kadar bilgim var
- ( ) 2. Bazı şeyler biliyorum, fakat yetersiz
- ( ) 3. Hiç bilgim yok

5. Öğretmen olduğunuzda atanmanız sizin isteğinize göre yapılırsa, aşağıdaki bölgelerden hangisinde çalışmak isterdiniz ?

- ( ) 1. Marmara
- ( ) 2. Karadeniz
- ( ) 3. Ege
- ( ) 4. Akdeniz
- ( ) 5. İç Anadolu
- ( ) 6. Doğu Anadolu
- ( ) 7. Güneydoğu Anadolu
- ( ) 8. Benim için farketmez

6. Öğretmen olduğunuzda, ileride yönetici olmakta ister misiniz ?
Eğer isterseniz bu meslekte zamanla çeşitli yönetim basamaklarına doğru yükselme olanağı bulabileceğinizi umuyor musunuz ?

- ( ) 1. İstemem.
- ( ) 2. İsterim ve umuyorum.
- ( ) 3. İsterim fakat ummuyorum.
- ( ) 4. Bu konuda bir fikrim yok.

7. Öğretmen olduğunuzda, ileride akademik öğrenim derecenizi (master, doktora) yükseltmek ister misiniz ; eğer isterseniz bu meslekte zamanla bunu gerçekleştirme olanağı bulabileceğinizi umuyor musunuz ?

- ( ) 1. İstemem.
- ( ) 2. İsterim ve umuyorum.
- ( ) 3. İsterim fakat ummuyorum.
- ( ) 4. Bu konuda bir fikrim yok.

BÖLÜM - IV

Bu bölümde, öğretmen yetiştirmede halen izlenen veya izlenebilecek olası yaklaşımlarla ilgili sorular yer almaktadır.

Aşağıdaki sorularda yer alan seçeneklerden sizin görüşünüze uyan ya da en yakın olan bir tanesini seçiniz ; ve yanındaki parantezin içine (x) işareti koyunuz.

1. Türkiye'de 1982 öncesinde öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretmen Okulları ve Eğitim Enstitüleri ile üniversitelere bağlı fakültelerde yetiştiriliyordu. 1982 yılından bu yana öğretmenler, üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda yetiştirilmektedir.

Sizce, bu konuda izlenecek en uygun yol aşağıdaki seçeneklerden hangisidir ?

- ( ) 1. Öğretmenler şimdi olduğu gibi, üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda yetiştirilmelidir.
- ( ) 2. Öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüksekokullarda yetiştirilmelidir.
- ( ) 3. Öğretmenler hem üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda hem de Milli Eğitim Bakanlığının açacağı okullarda yetiştirilmelidir.

2. Size göre öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak öğrenciler hangi sınav veya sınavlarla seçilmelidir ?

- ( ) 1. ÖSS.
- ( ) 2. ÖSS + ÖYS
- ( ) 3. ÖSS + Özel Sınav
- ( ) 4. ÖSS + ÖYS + Özel Sınav
- ( ) 5. Özel Sınav
- ( ) 6. Lise başarı notuna göre ön kayıtla, sınavsız

3. 3580 Sayılı Yasayla uygulamaya konulan parasız yatılılık ve bursluluk uygulaması, size göre istekli ve başarılı öğrencilerin öğretmen yetiştiren kurumlara gelmesinde ne derecede etkili olmuştur ?

- ( ) 1. Çok etkili olmuştur
 ( ) 2. Oldukça etkili olmuştur
 ( ) 3. Biraz etkili olmuştur
 ( ) 4. Etkili olduğunu sanmıyorum
 ( ) 5. Bu konuda fikrim yok

4. Öğretmen yetiştiren programlarda dersler; branş (alan) dersleri genel kültür dersleri, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.

Bu gruplarda yer alan derslerden almış, olduklarınızı sizleri öğretmenlik mesleğine hazırlamadaki katkılarını önem derecesine göre belirtiniz.

(Her grup için seçeneklerden yalnız bir tanesini işaretleyiniz).

ÖNEM DERECEİ

	Çok	Oldukça	Az	Çok az	Hiç
Alan Dersleri	( )	( )	( )	( )	( )
Genel Kültür Dersleri	( )	( )	( )	( )	( )
Meslek Bilgisi Dersleri	( )	( )	( )	( )	( )

BÖLÜM - V

Bu bölümde, öğretmen yetiştiren kurumları tercih nedeniniz ile ilerideki planlarınız arasındaki ilişkilerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlayan sorular yer almaktadır.

Aşağıdaki sorularda yer alan seçeneklerden size uyan bir tanesini seçiniz ve yanındaki parantezin içine (x) işareti koyunuz.

1. Okulunuzu bitirdikten sonra zorunlu hizmet yapmanız söz konusu olmasaydı, yine de öğretmenlik yapmayı düşünür müydünüz ?

- ( ) 1. Kesinlikle düşünürdüm
- ( ) 2. Düşünmezdim
- ( ) 3. Tayin olduğum yere bağlı olurdu
- ( ) 4. Bu konuda fikrim yok

2. Öğrenim gördüğünüz fakülte veya yüksekokulu tercih etmenizde, parasız yatılılık ve bursluluğun sağladığı işe girme güvencesi ne derecede etkili oldu ?

- ( ) 1. Oldukça etkili oldu
- ( ) 2. Çok az etkili oldu
- ( ) 3. Etkili olmadı
- ( ) 4. Bu konuda fikrim yok

3. Zorunlu hizmetinizi öğretmen olarak tamamladıktan sonra, öğretmenliği bırakıp başka bir işte çalışmayı düşünüyor musunuz ?

- ( ) 1. Kesinlikle düşünüyorum
- ( ) 2. Kesinlikle düşünmüyorum
- ( ) 3. Bu konuda kararsızım

4. İleride öğretmen olarak görev yaptığınızda, öğretmenliğin yanı sıra ek bir iş yapmayı düşünür müsünüz ?

- ( ) 1. Öğretmenlikten elde ettiğim gelir yeterli olmazsa düşünürüm.
- ( ) 2. Öğretmenlikten elde ettiğim gelir yeterli olmasa bile düşünmem
- ( ) 3. Öğretmenlikten elde edeceğim gelirin bana yeteceğine inanıyorum. Bu nedenle düşünmem.
- ( ) 4. Öğretmenlikten elde edeceğim gelir yeterli olsa bile düşünürüm.

5. Devlet Okullarında görev yapan öğretmenlerin evlerinde veya özel binalarda ücretli özel ders vermelerini uygun buluyor musunuz?

- ( ) 1. Uygun buluyorum
- ( ) 2. Uygun bulmuyorum
- ( ) 3. Bu konuda fikrim yok.